

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Hanna Kakko

KOTOUTTAMISOHJELMAN
LAATIMINEN VAASAN
KAUPUNGILLE VUOSIKSI 2019-2022

Sosiaali- ja terveysala (Yamk)
2020

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali- ja terveystieteiden johtamisen ja kehittämisen koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Hanna Kakko
Opinnäytetyön nimi	Kotouttamisohjelman laatiminen Vaasan kaupungille vuosiksi 2019-2022
Vuosi	2020
Kieli	suomi
Sivumäärä	74 + 2 liitettä
Ohjaaja	Hanna-Leena Melender

Tämän kehittämistyön tarkoituksena oli laatia Vaasan kaupungille kotouttamisohjelma vuosille 2019-2022. Tavoitteena oli löytää ne elementit, joita Vaasassa tulee ohjelmakauden aikana kehittää sekä ohjelman juurruttaminen eläväksi työvälineeksi ja toimijoiden osallistaminen tavoitteiden saavuttamiseksi. Kehittämistyön tutkimuksellinen osuus arvioi valmista kotouttamisohjelmaa. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa, jonka avulla ohjelmaa voidaan tarvittaessa vielä päivittää sekä tietoa siitä, miten ohjelman juurruttaminen ja elävänä pitäminen parhaiten toteutetaan.

Laki kotoutumisen edistämisestä velvoittaa kuntia laatimaan kotouttamisohjelman kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön tukemiseksi. Hyvä alku Pohjanmaalla -hankkeessa käyttöön otettu Indicators of Integration -viitekehys toimi pohjana Vaasan kotouttamisohjelman laadinnalle. Kotouttamisohjelmaa työstettiin yhdeksässä työryhmässä ja ohjelman laatimiseen osallistui työryhmissä 66 henkilöä sekä työparina toimineet maahanmuuttajaneuvoston sihteeri ja opinnäytetyötä tehnyt tutkija. Työryhmiin osallistuneista maahanmuuttajataustaisia oli 19. Työryhmissä kotouttamisohjelmaan laadittiin tavoitteet, toimenpiteet, aikataulut, vastuut ja mittarit.

Tutkimuksesta selvisi, että Vaasassa tehdään jo nyt paljon asioita hyvin. Kotouttamisohjelman toimeenpano edellyttää toimenpiteiden suorittamista ja toimeenpanon seuranta. Toimeenpanon edellytyksenä on kehittämistyön työpanoksen ja kustannusten riittävä resursointi. Resurssitarpeet ja budjetti tulisi selvittää ohjelmaa laadittaessa. Kotouttamisohjelman laatimiseen osallistui mittava ja monipuolinen joukko, mikä jo osaltaan on juurruttanut ohjelmaa eläväksi. Keskeisenä tuloksena ja yhteistyöhön sitouttavana teemana nousee kotouttamisen yhteinen vastuu: kotouttaminen kuuluu kaikille. Myös maahanmuuttajalla itsellään on oma vastuu kotoutumisestaan. Tärkeänä jatkotutkimusaiheena on Kotouttamisohjelman vuosille 2019-2022 toimenpiteiden toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointi.

Avainsanat Kotouttamisohjelma, kotouttaminen, kotoutuminen, kotoutumisen käsitteellinen viitekehys

ABSTRACT

Author	Hanna Kakko
Title	Drawing up an Integration Programme for the City of Vaasa for 2019-2022
Year	2020
Language	Finnish
Pages	74 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Hanna-Leena Melender

The purpose of this development assignment was to develop an integration program for the City of Vaasa for 2019-2022. The aim was to find the elements that should be developed in Vaasa during the programme period, implanting the programme as an active tool and involving the different actors to achieve the goals. The research part of the development assignment evaluates the completed integration program. The aim of the research was to produce information that could be used to update the programme as well as to gain information on how best to implement and maintain the programme.

The Act on the Promotion of Integration obliges municipalities to draw up an integration programme to promote integration and to support cross-sectoral cooperation. Indicators of Integration -Framework, which was introduced in the Good Start in Ostrobothnia -project, served as the basis for the preparation of the Vaasa Integration Programme. The Integration Programme was processed in nine working groups with 66 people participating in the process. Also the secretary of the Immigrant Council and the thesis author participated. Nineteen of them had an immigrant background. The objectives, measures, timetables, responsible parties and indicators of the Integration Programme were made in the working groups.

The survey showed that many things are already done well in Vaasa. The implementation of the integration programme requires measures to be taken and monitoring of the implementation. A prerequisite for the implementation is sufficient resources for development work and costs. Resource needs and budget should be determined during drawing up the programme. A large and diverse group was involved in drawing up the Integration Programme, which has already helped to bring it to life. The central result and commitment theme of cooperation is the shared responsibility for integration: integration belongs to everyone. Immigrants themselves have their own responsibility for integration. An important topic for further research is the evaluation of the implementation and effectiveness of the Integration Programme 2019-2022 measures.

Keywords Integration program, integration, conceptual frame of
reference for integration

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	7
2	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	9
3	KOTOUTTAMISOHJELMAN VIITEKEHYS.....	10
3.1	Kehittämistyössä käytetyt käsitteet.....	10
3.2	Maahanmuuton tilastotietoa.....	12
3.3	Kotoutumisen viitekehys.....	12
3.3.1	Kotoutumisen keinot ja tulokset.....	13
3.3.2	Sosiaaliset kontaktit.....	14
3.3.3	Kotoutumisen mahdollistajat.....	15
3.3.4	Kotoutumisen perusta.....	16
3.4	Kotoutumista ja maahanmuuttoa ohjaava lainsäädäntö.....	16
3.5	Vaasan kaupungin strategia ja toimenpideohjelmat.....	17
4	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS.....	18
4.1	Kehittämistyön suunnittelu.....	18
4.2	Kotouttamisohjelman laatiminen.....	19
4.3	Kotouttamisohjelman arviointi.....	40
4.3.1	Kehittämistyön tutkimuksellisen osuuden toteutus.....	41
4.3.2	Tutkimuksen tulokset.....	44
5	POHDINTA.....	63
5.1	Eettiset kysymykset.....	63
5.2	Luotettavuus.....	65
5.3	Tutkimustulosten tarkastelu.....	69
5.4	Johtopäätökset.....	70
5.5	Jatkotutkimusaiheita.....	70
	LÄHTEET.....	72

LIITTEET

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Vaasan kotouttamisohjelman vuosille 2019-2022 laatimisen prosessikaavio.....	20
Kuvio 2. Kotouttamisohjelman rakenteellinen kartta.....	22
Kuvio 3. Ohjelman graafinen ilme: toimenpideohjelma.....	37
Kuvio 4. Ohjelman graafinen ilme: tavoitteiden aikataulutus.....	38
Kuvio 5. Viitekehyksessä kotoutumisen keinojen ja tulosten yhteyteen asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi.....	46
Kuvio 6. Viitekehyksessä sosiaalisten kontaktien yhteyteen asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi.....	50
Kuvio 7. Viitekehyksessä kotoutumisen mahdollistajien yhteyteen asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi.....	53
Kuvio 8. Kotouttamisohjelman toimeenpanon edellytykset.....	59
Kuvio 9. Toimijoiden sitouttaminen kotouttamisohjelman tavoitteiden toteuttamiseen.....	61
Taulukko 1. Työryhmätyöskentelyn ensimmäiseltä kierrokselta nousseet tavoiteluonnokset.....	26
Taulukko 2. Asumistryöryhmän toinen kokoontuminen.....	29
Taulukko 3. Etnisten yhdistysten työryhmän toinen kokoontuminen.....	30
Taulukko 4. Koulutustyöryhmän toinen kokoontuminen	31
Taulukko 5. Sosiaalityön työryhmän toinen kokoontuminen.....	31
Taulukko 6. Terveiden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmän toinen kokoontuminen.....	32
Taulukko 7. Poikkihallinnollisen työryhmän toinen kokoontuminen.....	33
Taulukko 8. Yhdistystoimijoiden työryhmän toinen kokoontuminen.....	34
Taulukko 9. Tutkijan ja hänen työparinsa esittämät tavoitteet kotouttamisohjelmaan.....	36

LIITELUETTELO

LIITE 1. Kutsu työryhmään / tiedote opinnäytetyöstä

LIITE 2. Tutkittavan tiedote

1 JOHDANTO

Tämän kehittämistyön tarkoituksena oli laatia Vaasan kaupungille nelivuotinen kotouttamisohjelma vuosille 2019-2022. Valtioneuvoston kotouttamisohjelma kuvaa kotouttamisen painopisteet, toimenpiteet, tavoitteet, vastuut sekä julkisen talouden suunnitelman määrittelemät resurssit kotoutumisen edistämiseen (TEM 2016 a). Valtion kotouttamisohjelmasta nousevia teemoja voidaan edistää kuntastrategiassa hyvän kotouttamisohjelman avulla. Kuntalaisia koskevat linjaukset kuntastrategiassa koskevat kaikkia kuntalaisia, myös maahanmuuttajia. Kotouttamisohjelman avulla voidaan keskeisesti vaikuttaa kotouttamisen sisältöön. (Kotouttamisen osamiskeskus 2016.)

Laki kotoutumisen edistämisestä velvoittaa kuntia. Kunnan on laadittava kotouttamisohjelma kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön tukemiseksi. Kotouttamisohjelma hyväksytään kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään neljän vuoden välein. Ohjelma huomioidaan kuntalain mukaisen talousarvion ja -suunnitelman laadinnassa. (L30.12.2010/1386.)

Vaasa vastaanotti ensimmäiset kiintiöpakolaiset vuonna 1990. Silloin Vaasaan perustettiin ulkomaalaistoimisto. Kotouttamisohjelma tuli lakisääteiseksi vuonna 1999, kun Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (L493/1999) astui voimaan. Tässä kehittämistyössä laadittu kotouttamisohjelma on Vaasassa järjestykseltään kuudes. Tätä edeltävä kotouttamisohjelma oli laadittu vuosille 2014-2017. Vaasan ulkomaalaistoimisto lakkautettiin vuonna 2016 sosiaalityön ja perhepalveluiden organisaatiouudistuksen yhteydessä. Vuoden 2018 alussa nimettiin sosiaalityön ja perhepalveluiden tulosalueelle Kotouttamis- ja perhepalveluiden palveluyksikkö.

Kotouttaminen kuuluu kaikille. Maahanmuuttajaväestön kotoutumisen edistäminen ja tarpeet on huomioitava kunnan ja muiden viranomaisten suunnittelussa, toiminnassa ja seurannassa. Kunnalla on kotouttamisen kehittämisestä, sen suunnittelusta ja sen seurannasta yleis- ja yhteensovittamisvastuu paikallistasolla. Kunnan on myös huolehdittava palveluidensa soveltumisesta maahanmuuttajille sekä huolehdittava kotouttamislain velvoittamien toimenpiteiden ja palveluiden järjestämisestä

kaupungissa. (L30.12.2010/1386.) Tässä kehittämistehtävässä laadittu kotouttamisohjelma vuosille 2019-2022 nostaa esiin ne asiat, joita Vaasassa tulee seuraavan neljän vuoden aikana kehittää. Olemassa olevia kotoutumista edistäviä toimia ja palveluita ei ole ohjelmassa kuvattu.

2 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tämän kehittämistyön tarkoituksena oli laatia Vaasan kaupungille nelivuotinen kotouttamisohjelma vuosille 2019-2022. Tavoitteet olivat seuraavat:

1. löytää ne kotouttamisen elementit, joita Vaasassa tulee seuraavan neljän vuoden aikana kehittää.
2. juurruttaa kotouttamisohjelma eläväksi työvälineeksi sekä osallistaa kaikki toimijat, viranomaiset ja järjestöt toimimaan yhdessä kotouttamisohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi.

Kehittämistyön tutkimuksellisen osuuden tarkoituksena oli arvioida valmista kotouttamisohjelmaa. Tavoitteena oli:

1. tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan tarvittaessa vielä päivittää kotouttamisohjelmaa.
2. tuottaa tietoa, miten ohjelman juurruttaminen ja elävänä pitäminen parhaiten toteutetaan.

Tutkimusongelma oli seuraava: Millaiseksi asiantuntijat arvioivat Vaasan kaupungin kotouttamisohjelman vuosille 2019-2022.

3 KOTOUTTAMISOHJELMAN VIITEKEHYS

Maahanmuuttajien kotoutumisessa on kyse paikallisista prosesseista. Kuntatason ilmapiiri ja kaupunkien toimet vaikuttavat paikallisten prosessien etenemiseen. Paikkaansa uudessa yhteiskunnassa etsivälle kotouttamispolitiikka yleisine linjauksineen on etäistä, yhtyeiskunta ja kansakunta ovat kaukaisia asioita varsinkin aluksi. (Saukkonen 2018, 2.)

Vaasan kotouttamisohjelman laadinnan pohjana oli kotouttamislain (L30.12.2010/1386) ja muiden maahanmuuttoa ohjaavien lakien lisäksi Vaasan kaupungin strategia vuosille 2018-2021 ja toimenpideohjelmista Vaasan kaupungin osallistumisohjelma vuosille 2017-2020, Vaasan kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2017-2018, Vaasan kaupungin asuntopoliittinen ohjelma vuosille 2018-2022 sekä Agerin ja Strangin (2004) *Indicators of Integration* -viitekehys.

3.1 Kehittämistyössä käytetyt käsitteet

Tässä kehittämistyössä käytetyt käsitteet on määritelty kotouttamislaissa (L30.12.2010/1386) sekä Valtion kotouttamisohjelmassa (TEM 2016 a) seuraavasti:

Alkukartoitus tarkoittaa maahanmuuttajan työllistymis-, opiskelu- ja muiden kotoutumisvalmiuksien arviointia sekä kielikoulutuksen ja kotoutumista edistävien palveluiden ja toimenpiteiden tarpeiden arviointia. Alkukartoituksen käynnistää työ- ja elinkeinotoimisto tai kunta. (L30.12.2010/1386).

Kotoutuminen tarkoittaa yhteiskunnan ja maahanmuuttajan vuorovaikutteista kehitystä, jonka myötä maahanmuuttaja kokee itsensä yhteiskunnan aktiiviseksi ja täysivaltaiseksi jäseneksi. Tavoitteena on yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen. Samalla, kun maahanmuuttajan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisen mahdollisuuksia tuetaan, tutustuu hän Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen ympäristöön. Vastaanottava yhteiskunta monimuotoistuu ja saa uusia vaikutteita. (L30.12.2010/1386; TEM 2016 a, 67.)

Kotouttaminen tarkoittaa kotoutumisen tukemista ja edistämistä viranomaisten sekä muiden tahojen kotoutumista tukevien ja edistävien palveluiden avulla (L30.12.2010/1386).

Kotouttamisohjelma on kunnanvaltuustossa hyväksyttävä ohjelma kotoutumisen edistämiseksi sekä monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi. Kotouttamisohjelma pohjautuu lakiin kotoutumisen edistämisestä. (TEM 2016 a, 67.)

Kotoutumissuunnitelma on yksilöllinen suunnitelma palveluista, jotka tukevat maahanmuuttajan mahdollisuuksia suomen tai ruotsin kielen kielitaidon sekä yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien tietojen hankkimiseen. Kotoutumissuunnitelma pohjautuu lakiin kotoutumisen edistämisestä. (TEM 2016 a, 68.)

Maahanmuuttaja on yleiskäsite maasta toiseen muuttavalle henkilölle, riippumatta maahanmuuton perusteesta (TEM 2016 a,68). Maahanmuuttajataustaisen henkilön saamiin palveluihin ja tukiin vaikuttaa hänen ulkomaalaislaissa määritelty statusensa (L30.4.2004/301).

Pakolainen on pakolaisaseman saanut henkilö, jolla on perusteltu uhka joutua vainotuksi kansallisuutensa, uskontonsa, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisensa tai poliittisen mielipiteensä vuoksi (TEM 2016 a, 69).

Turvapaikanhakija hakee oleskeluoikeutta ja suojelua Suomesta (TEM 2016 a, 70). Turvapaikanhakija saa pakolaisaseman, mikäli hänelle myönnetään Suomesta turvapaikka (L30.4.2004/301).

Monialainen yhteistyö on yhteistyötä eri toimialojen viranomaisten ja muiden tahojen kesken (TEM 2016 a, 70).

Sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan elämäntaitojen parantamiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen suunnattuja toimenpiteitä maahanmuuttajalle (L30.12.2010/1386).

Erityisiä toimenpiteitä tarvitseva maahanmuuttaja on kotoutumislaissa määritelty henkilöksi, joka tarvitsee tehostettuja kotouttamistoimenpiteitä sairauden, vamman tai alentuneen toimintakyvyn, perhetilanteen, luku- ja kirjoitustaidottomuuden, iän tai muun vastaavan syyn perusteella (L30.12.2010/1386).

3.2 Maahanmuuton tilastotietoa

Vuonna 2018 seitsemän prosenttia Suomen väestöstä oli ulkomaalaistaustaisia. Pohjanmaan maakunnassa asui vuonna 2018 suhteellisesti hieman enemmän ulkomaalaistaustaisia kuin Suomessa keskimäärin. Turvapaikanhakijoiden muutto suomeen on vähentynyt vuoden 2015 jälkeisestä aallosta, jolloin turvapaikkaa haki yli 32 000 henkilöä. Vuonna 2018 turvapaikkaa haki 4 548 henkilöä. (Tilastokeskus 2020.)

Vaasassa väestönkasvu on ollut voimakasta. Väestönkasvu kaupungissa perustuu maahanmuuttoon sekä luonnolliseen väestönkasvuun. Vuosina 2010-2016 muutti Vaasaan vuositasolla keskimäärin 646 maahanmuuttajaa. Heistä 20,6% oli Suomen kansalaisia. (Löytynoja 2017.) Vaasan väkiluku vuoden 2018 päättyessä oli 67 552 henkilöä. Vaasalaisista 8,9% puhuu äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin suomea, ruotsia tai saamea. Vaasassa puhutaan 96 eri kieltä ja edustettuna on 121 eri kansalaisuutta. Suurimmat kieliryhmät ovat arabia, venäjä ja somalia. (Marttinen 2019.)

3.3 Kotoutumisen viitekehys

Indicators of Integration on viitekehys, jonka tutkijat Ager ja Strang ovat julkaisseet Englannissa vuonna 2004. Viitekehysten tavoitteena oli tutkia erilaisia näkömyksiä kotoutumisen käsitteiden ymmärtämisestä, luoda puitteet yhteiselle ymmärrykselle, sekä luoda työkalu paikallisille toimijoille ja poliittisille päättäjille avustamaan heitä kotoutumista tukevien palveluiden suunnittelussa, kehittämisessä ja

arvioinnissa. Viitekehys on koottu neljään tasoon, jotka pitävät sisällään kymmenen elementtiä. Viitekehys toimii kaksisuuntaisena. Sen elementit vaikuttavat niin maahanmuuttajaan kuin vastaanottavaan yhteiskuntaankin. Painopisteet voivat vaihdella kunkin elementin sisällä, riippuen kontekstista. Elementeillä on keskinäisiä vaikutuksia. (Ager & Strang 2004, 2.) Seuraavassa tarkastellaan viitekehyyksen elementtejä sekä niihin liittyvää tutkimustietoa.

3.3.1 Kotoutumisen keinot ja tulokset

Työ, asuminen, koulutus ja terveys ovat elementtejä, jotka tunnustetaan kotoutumisen kriittisiksi tekijöiksi. Näitä elementtejä ei pidä tarkastella vain kotoutumisen tuloksina vaan yhtä lailla nähdä ne keinoiksi, joiden kautta voidaan edistää ja tukea kotoutumista. Onnistuminen näissä osa-alueissa vaikuttaa merkittävästi myös onnistumiseen muilla alueilla. (Ager & Strang 2004, 3.)

Työ on keskeinen kotoutumista tukeva tekijä. Työllisyydellä on niin taloudellisia kuin sosiaalisia vaikutuksia. Työpaikka mahdollistaa kielitaidon ja laajemman kulttuurisen osaamisen karttumisen. Asumisolosuhteilla ja asuinalueilla on vaikutuksia turvallisuuteen, mahdollisuuksiin luoda sosiaalisia kontakteja sekä myös palveluiden saatavuuteen. Koulutus tarjoaa väylän työllistymiseen. Avainasemassa kotoutumisessa ovat myös terveystalouden saatavuus ja maahanmuuttajien erityistarpeisiin vastaaminen. Hyvä terveys mahdollistaa kouluttautumisen ja osallistumisen niin sosiaaliseen elämään kuin työelämäänkin. (Ager & Strang 2004, 14-17.)

Kotouttamistoimenpiteisiin ohjautuu työnhakijoita, joiden työllistyminen on keskimääräistä vaikeampaa ja polku työelämään on heillä keskimääräistä pidempi. Kotoutumissuunnitelma ja sen mukaiset kotoutumista edistävät toimenpiteet ovat vasta askel suomalaista työelämää kohti. Toimenpiteet ovat usein varsin kaukana työelämästä. Suomen kielen taidon ollessa riittämätön ei tarvittavia kontakteja työelämään pääse syntymään. Suomalaistaustaisia heikommat verkostot vaikuttavat maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksiin. Maahanmuuttajia hyödyttäisivät eniten toimenpiteet, jotka olisivat avoimia työmarkkinoita lähellä. (Rinne, Pitkänen, Vuorento & Ala-Kauhaluoma 2018, 82-83.)

Vuokra-asuminen on maahanmuuttajilla selvästi yleisin asumismuoto. Asuntokunnat ja perheet maahanmuuttajataustaisilla ovat pääkaupunkiseudulla suurempia kuin muilla pääkaupunkiseudulla asuvilla. (Saukkonen 2016, 40.) Segregoitumisen välttäminen on yksi kansallisen asuntopolitiikan tavoitteista. Tavoite on haastava, sillä edellytykset eriytymiselle luo asuntomarkkinoiden toiminta itsessään. Pienituloisille asuminen kaikilla asumisalueilla ei välttämättä ole mahdollista asumistukien avulla. (Antikainen, Laakso, Lönnqvist, Pyykkönen & Soininvaara 2017, 84-85.) Etnisen segregoitumisen merkitys ei ole yksiselitteinen alueilla asuville. Etnisten ryhmien keskittymisestä alueellisesti voi olla hyötyä yksilölle alueelta löytyvän sosiaalisen verkoston ja erilaisiin tarpeisiin liittyvän avunsaannin myötä. Eriytyminen voi kuitenkin estää osallistumista paikallisyhteisön elämään laaja-alaisesti sekä eristää väestöryhmiä palveluista. Eriytymisestä voi olla merkittävää haittaa ansiotulokehitykselle, kouluttautumiselle ja terveydelle. (Saukkonen 2018, 11.)

Julkisen vallan tulee huolehtia opetuksen korkeatasoisuudesta sekä suotuisan oppimisympäristön tarjoamisesta kaikissa kouluissa. Koulunkäynnin alkaessa kaikilla tulisi olla mahdollisimman hyvät välineet menestyä koulussa. Joillakin maahanmuuttajien lapsilla voi olla kulttuurista tottumattomuutta oppimisen ja koulun käytäntöihin tai kielellisiä vaikeuksia. Kouluilta edellytetään valmiutta havaita vaikeudet ajoissa sekä valmiutta oppilaiden tukemiseen. (Saukkonen 2018, 17.)

Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimuksen mukaan terveyden edistämisen toimia tarvitaan toimintakykyrajoitteiden ja lihavuuden ehkäisemiseksi sekä mahdollisesti puutteellisen ravitsemuksen korjaamiseksi. Maahanmuuttajataustaisilla tarvitaan toimia erityisesti diabeteksen ehkäisyyn ja hoidon kehittämiseen. Maahanmuuttajien terveyspalveluista erityisesti mielenterveyspalveluita tulisi kehittää kiireellisesti. Palvelujärjestelmä tavoittaa vain osan palveluita tarvitsevista. (Castaneda, Rask, Koponen, Mölsä & Koskinen 2012, 12.)

3.3.2 Sosiaaliset kontaktit

Ager ja Strang (2004, 3-4.) ovat jaotelleet sosiaaliset kontaktit omiin elementteihinsä. *Sosiaaliset sillat* tarkoittavat suhteita omaan lähiyhteisöön, *sosiaaliset si-*

teet suhteita oman lähiympäristön ulkopuolelle, kuten kantaväestöön, sekä *sosiaaliset linkit* yhteyksiä palveluihin ja päätöksentekoon. Myös sosiaalisten kontaktien osuus kotoutumisprosessin onnistumisessa on merkittävä.

Sosiaalisten suhteiden luominen tukee sosiaalista yhteenkuuluvuutta, luo osallisuutta ja avaa mahdollisuuksia laajentaa kulttuurista ymmärrystä. Sosiaalisten linkkien kautta voidaan myös arvioida palveluiden toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. (Ager & Strang 2004, 18-20.)

Laajamittaisen maahanmuuton seurauksena voi kaupunkiin syntyä väestöryhmiä, joiden normit, arvot ja muu kulttuuri selvästi poikkeavat toisistaan. Eri ihmisryhmien välille voi muodostua epäluuloa ja konflikteja. Paikkakunnan sosiaalista koheesiota eli yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kiinteyttä tulee lisätä. Kotouttamispolitiikalla kielteiseen kehitykseen voidaan puuttua jo alkuvaiheessa korjaten säröjä paikallisessa yhteisöllisyydessä. (Saukkonen 2018, 10.) Hyvien väestösuhteiden edistämisen keinoja ovat myönteisen vuorovaikutuksen sekä osallisuuden lisääminen. Kokemukset yhteenkuuluvuudesta, turvallisuudesta, osallisuudesta ja vaikuttamisesta sekä syrjimätön kohtelu ovat hyvien väestösuhteiden tunnusmerkkejä. (Oikeusministeriö 2018.)

3.3.3 Kotoutumisen mahdollistajat

Indicators of Integration viitekehyksessä kotoutumisen mahdollistajiksi on nimetty *kieli ja kulttuuriosaaminen* sekä *turvallisuus ja jatkuvuus*. Kotoutumisen mahdollistajana kielitaito ja yhteiskunnallinen tieto edistävät arjen toimivuutta. Kielen kautta sosiaaliset yhteydet mahdollistuvat uudessa yhteiskunnassa. Kulttuurisen ymmärryksen tulee olla vastavuoroista ja kielellisessä osaamisessa tulee huomioida myös muun kuin valtaväestön kielen merkityksellisyys. Turvallisuus on huolenaihe sekä maahanmuuttajilla että yhteisöissä, joissa he asuvat. Rasismi ja viharikollisuus heikentävät luottamusta, rajoittavat sosiaaliin suhteisiin sitoutumista sekä vääristävät kulttuuritietoa. Turvallisuuden tunne on perusta suhteiden luomiseen ihmisiin ja yhteiskuntaan. (Ager & Strang 2004, 4, 21-22.)

Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimuksen mukaan turvallisuuden kokemus ulkomaalaistaustaisilla rakentuu psyykkisestä hyvinvoinnista, luottamuksesta, osallisuudesta sekä avun saannin mahdollisuuksista arjen tilanteissa. Syrjintäkokemukset ja koettu väkivalta heikentävät turvallisuutta. Kotoutumiseen, toimintakykyyn ja elämään voivat pitkään vaikuttaa myös entisessä kotimaassa aiemmin koetut traumaattiset tapahtumat (Castaneda, Larja, Nieminen, Jokela, Suvisaari, Rask, Koponen, & Koskinen 2015, 4.)

3.3.4 Kotoutumisen perusta

Kotoutumisen perustana ovat *oleskelun status* ja *oikeudet*, jotka määrittelevät oikeuden kotoutumista edistäviin palveluihin (Ager & Strang 2004, 12). Oleskelulupa määrittää maahanmuuttajan oikeudet maassa oleskeluun sekä kuntien palveluihin ja kotoutumisen edistämiseen. Lakia kotoutumisen edistämisestä sovelletaan henkilöön, jolla on Suomessa ulkomaalaislain mukainen voimassa oleva oleskelulupa. (L30.12.2010/1386).

Ulkomaalaislain (L30.4.2004/301) mukaan oleskelulupa on joko pysyvä eli toistaiseksi voimassa oleva tai määräaikainen. Oleskelulupa myönnetään määräaikaisena tilapäisluonteiseen (tilapäinen oleskelulupa) tai jatkuvaluonteiseen oleskeluun (jatkuva oleskelulupa).

3.4 Kotoutumista ja maahanmuuttoa ohjaava lainsäädäntö

Maahanmuuttoa ja kotoutumisen edistämistä ohjaava lainsäädäntö pohjautuu Suomen hallituksen tavoitelinjauksiin, Euroopan unionin lainsäädäntöön ja kansainvälisiin sopimuksiin, kuten lapsen oikeuksien sopimukseen, Euroopan ihmisoikeussopimukseen, Geneven pakolaissopimukseen ja kidutuksen vastaiseen yleissopimukseen. Maahanmuuttajilla on kuntalaisina oikeus kunnan palveluihin. Palvelukohtainen lainsäädäntö tulee huomioida kotouttamistyössä. (Kotoutumislain verkkokäsikirja 2019.)

Laki kotoutumisen edistämisestä on säädetty tukemaan ja edistämään kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuuksia osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan aktiivisesti. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta

ja myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Laki velvoittaa kuntia laatimaan kotouttamisohjelman kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön tukemiseksi. (L30.12.2010/1386.)

Ulkomaalaislain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää ulkomaalaisasioissa hyvää hallintoa ja oikeusturvaa. Lisäksi tarkoituksena on edistää hallittua maahanmuuttoa sekä kansainvälisen suojelun antamista kunnioittaen ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia huomioiden Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset. (L30.4.2004/301.) Sekä perustuslakiin (L11.6.1999/731) että yhdenvertaisuuslakiin (L30.12.2014/1325) on kirjattu syrjinnän ehkäiseminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen.

3.5 Vaasan kaupungin strategia ja toimenpideohjelmat

Vaasan kotouttamisohjelman laadinnassa huomioitiin Vaasan kaupungin strategia vuosille 2018-2021 ja toimenpideohjelmista Vaasan kaupungin osallistumisohjelma 2017-2020, Vaasan kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2017-2018 ja Vaasan kaupungin asuntopoliittinen ohjelma 2018-2022.

Vaasan kaupungin strategiassa kuvataan kaupungin vision perustuvan paikallisille vahvuuksille, joita ovat energisyys, historia, hyvinvointi, kansainvälisyys ja nopealiikkeisyys. Vaasan kaupungin strategiaan on kirjattu asiakasarvolupauksia, jotka ohjaavat hallintokuntien toimintaa ja strategiatyötä. Arvolupauksista kotouttamisohjelman laatimistyössä nostettiin esiin monikielinen Vaasa ja turvallinen Vaasa. Vaasan kaupungin Tasa-arvo ja yhdenvertaisuusohjelmasta sekä osallistumisohjelmasta esille nostettiin monipuoliset kulttuuripalvelut, kaupungin internet-sivut eri kielillä, esteettömyys, osallisuus tietoon, osallistava kotouttaminen, asenteisiin vaikuttaminen sekä asenneilmapiiri. Segregaation torjunta on kärkiteemana Vaasan asuntopoliittisessa ohjelmassa 2018-2022.

4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

Tämän kehittämistyön ensimmäisenä tavoitteena oli löytää ne kotouttamisen elementit, joita Vaasassa tulee vuosien 2019-2022 aikana kehittää. Kotouttamisohjelman laadinnasta vastasi maahanmuuttajaneuvosto yhdessä kotouttamispalveluiden viranomaisten, kehittämistyötä tehneen tutkijan ja laaja-alaisen asiantuntijajoukon kanssa. Vuonna 2006 Vaasaan perustettu maahanmuuttajaneuvosto on neuvoa antava toimielin, joka edistää kotouttamista. Kaupunginhallitus asettaa sille jäsenet toimikaudeksi kerrallaan. Maahanmuuttajaneuvosto koostuu 12 jäsenestä ja 12 varajäsenestä. Maahanmuuttajaneuvostossa on edustus sosiaali- ja terveys-, kasvatusta ja opetus-, koulutus-, kulttuuri- ja liikuntalautakunnista sekä kaupunginhallituksesta. (Vaasan kaupunki 2018).

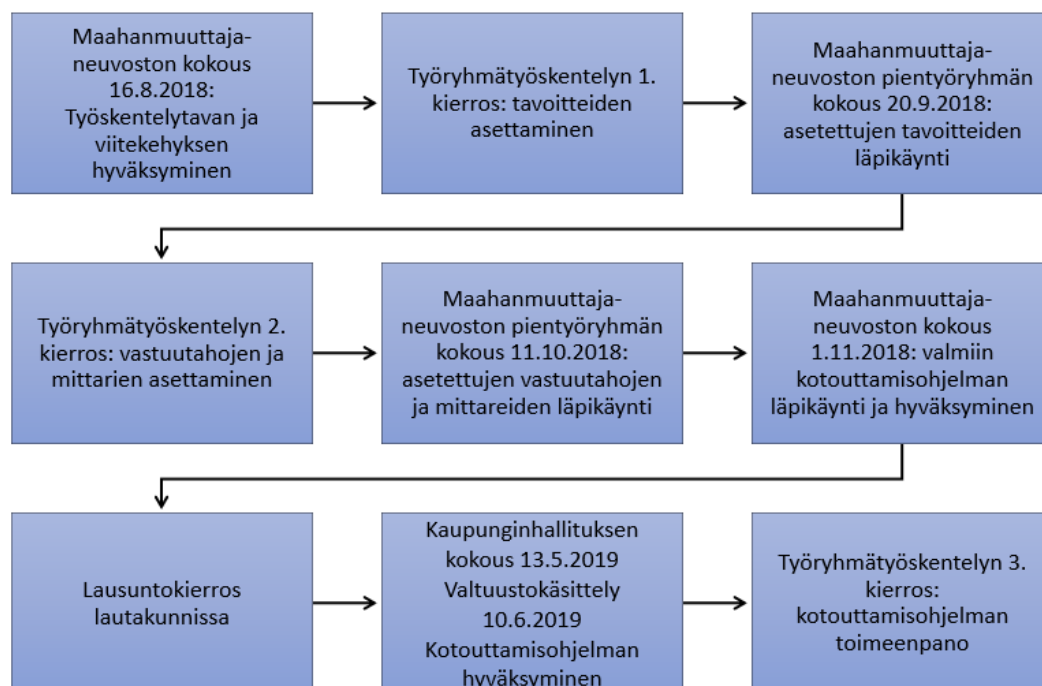
Tämä kehittämistyö toteutettiin kolmessa vaiheessa: 1 suunnittelu, 2 kotouttamisohjelman laatiminen ja 3 kotouttamisohjelman arviointi.

4.1 Kehittämistyön suunnittelu

Kehittämistyö alkoi perehtymisellä kehittämistyön kohteena olevaan ilmiöön. Tutkija luki muiden kaupunkien kotouttamisohjelmia ja valtion kotouttamisohjelman vuosille 2016-2019. Koska kehittämistyön kohteena oli lakisääteinen ohjelma, perehtyi tutkija kotouttamista ohjaavaan lainsäädäntöön. Kehittämistyön suunnitteluvaiheessa tutkija perehtyi myös Vaasan kaupungin strategiaan vuosille 2018-2021 ja toimenpideohjelmista Vaasan kaupungin osallistumisohjelmaan vuosille 2017-2020, Vaasan kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan vuosille 2017-2018 ja Vaasan kaupungin asuntopoliittiseen ohjelmaan 2018-2022. Kehittämistyön keskeisenä viitekehyksenä toimi *Indicators of Integration* (Ager & Strang 2004), jonka eri elementtien teemoista tutkija teki tiedonhakuja eri tietokannoissa. Tutkimusluvan kehittämistyölle ja sen tutkimukselliselle osuudelle myönsi Erkki Penttinen, Vaasan kaupungin sosiaalityön ja perhepalveluiden tulosaluejohtaja.

4.2 Kotouttamisohjelman laatiminen

Työparina tutkijalla kotouttamisohjelman laatimisessa oli maahanmuuttajaneuvoston sihteeri, joka toimii myös kotouttamispalveluiden esimiehenä. Kotouttamisohjelman laatimisen prosessi eteni kuvion 1 mukaisesti.

Kuvio 1. Vaasan kotouttamisohjelman vuosille 2019-2022 laatimisen prosessikaavio.

Työskentelytavan ja viitekehyksen hyväksyminen

Tutkija esitteli maahanmuuttajaneuvostolle Hyvä alku Pohjanmaalla -hankkeessa käyttöön otetun *Indicators of Integration* -viitekehyksen (Ager & Strang 2004) sekä viitekehyksen pohjalta laatimansa ehdotuksen työryhmistä ja niiden kokoonpanosta 16.8.2018. Tutkija esitti työparinsa kanssa perustettavaksi kahdeksan työryhmää maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmän lisäksi. Tutkija esitti myös jäseniä työryhmään työparinsa kanssa. Maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmä kotouttamisohjelman laatimiseen oli jo nimetty maahanmuuttajaneuvoston kokouksessa 31.5.2018.

Työryhmien kokoaminen

Maahanmuuttajaneuvosto hyväksyi tutkijan esittämät työryhmät, kuitenkin esittäen niihin seuraavia lisäyksiä: esitetyn terveyden edistämisen työryhmän nimi muutettiin terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmäksi ja koulutustyöryhmään toivottiin lisättäväksi korkeakoulujen edustus. Poikkihallinnollinen työryhmä nähtiin maahanmuuttajaneuvostossa tärkeänä, koska tulee miettiä sitä, mitä voidaan tehdä muilla toimialoilla, ennen kuin tarvitsee turvautua sosiaalityöhön. Maahanmuuttajaneuvosto hyväksyi pienryhmätyöskentelyn kotouttamisohjelman laatimisen työskentelytavaksi sekä Agerin ja Strangin (2004) viitekehyksen kotouttamisohjelman laatimisen pohjaksi.

Viitekehyksen pohjalta tutkija laati työparinsa kanssa kotouttamisohjelman rakenteellisen kartan (kuvio 2.), jonka avulla ohjelmaa lähdettiin rakentamaan. Viitekehyksen eri elementeille eli *kotoutumisen keinoille ja tuloksille* (työ, asuminen, koulutus ja terveys), *sosiaalisille kontakteille* (sosiaaliset sillat, sosiaaliset siteet ja sosiaaliset linkit), *kotoutumisen mahdollistajille* (kieli- ja kulttuuriosaaminen sekä turvallisuus ja jatkuvuus) ja *kotoutumisen perustalle* (oleskelun status ja oikeudet) annettiin kotouttamisohjelman rakenteellisessa kartassa omat värit kuvion 2 mukaisesti. Kartan nuoli kuvaa kotoutumisen ja viitekehyksen kaksisuuntaisuutta. Viitekehyksen elementit kirjattiin kartassa tavoitteen muotoon käyttäen seuraavia sanamuotoja: edistäminen, laajentaminen, mahdollistaminen ja vahvistaminen. Kieli ja kulttuuriosaaminen muutettiin kotouttamisohjelman kartassa neuvonta- ja ohjaustoiminnan laajentamisen tavoitteeksi. Kotoutumisen perustana on Agerin ja Strangin (2004) viitekehysessä oleskelun status ja oikeudet. Kotouttamisohjelman karttaan kirjattiin perustaksi kotoutumisen ja kotouttamisen perusta, sillä oleskelun statukseen ja oikeuteen ei kunnallisessa päätöksenteossa voida vaikuttaa. Palvelukonaisuuksien rakentumista ja kotoutumista tukevien palveluiden koordinoointia on tärkeää vahvistaa paikallistasolla kotouttamistoimenpiteiden tuloksellisuuden ja toimivuuden lisäämiseksi (Ala-Kauhaluoma, Pitkänen, Ohtonen, Ramadan, Hautamäki, Vuorento & Rinne 2018, 133).

Kuvio 2. Kotouttamisohjelman rakenteellinen kartta.

Työryhmien kokoonpano

Ohjelmaa työstettiin yhdeksässä työryhmässä. Tutkija osallistui kahdeksan työryhmän ohjaamiseen yhdessä työparinsa kanssa. Koordinoinnin työryhmään tutkija ei osallistunut. Työryhmissä laadittiin ohjelmaan tavoitteet ja toimenpiteet, aikataulu ja mittarit.

Asumistyöryhmä

Asumistyöryhmässä oli edustus kaupungin vuokra-asunto-toimistosta, opiskelija-asuntosäätiöstä, kiinteistötoimesta ja sosiaalityöstä. Työryhmässä oli ensimmäisellä kierroksella neljä jäsentä, joista päättävässä asemassa kaksi, sekä toisella kierroksella kolme jäsentä, joista päättävässä asemassa yksi.

Etnisten yhdistysten työryhmä

Etnisten yhdistysten työryhmässä oli edustus kuudesta yhdistyksestä, joista kaksi oli vielä rekisteröimättömiä. Työryhmään osallistui ensimmäisellä kierroksella seitsemän henkilöä ja toisella kierroksella kuusi. Yhteensä työryhmässä oli yhdeksän henkilöä.

Koulutustyöryhmä

Koulutustyöryhmässä oli edustus varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta, ammatikoulusta, kotoutumiskoulutuksesta, yliopistosta, työvoimatoimistosta ja vapaasta sivistystyöstä. Työryhmässä oli ensimmäisellä kierroksella kuusi jäsentä, joista päättävässä asemassa yksi ja toisella kierroksella kuusi jäsentä, joista kaksi oli päättävässä asemassa. Yhteensä jäseniä työryhmässä oli seitsemän.

Sosiaalityön työryhmä

Sosiaalityön työryhmä oli jo olemassa oleva työryhmä. Työryhmään kuuluu jäseniä aikuissosiaalityöstä, lapsi- ja perhesosiaalityöstä sekä kotouttamispalveluista. Työryhmään osallistui ensimmäisellä kierroksella 13 henkilöä ja toisella 16 henkilöä, joista päättävässä asemassa oli kaksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmä

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmässä oli jäseniä neuvolasta, terveysasemilta, hammashoidosta, terveyden edistämisen yksiköstä sekä riippuvuus- ja mielenterveyspalveluista. Työryhmään osallistui molemmilla kierroksilla kuusi henkilöä, joista päättävässä asemassa oli kaksi.

Poikkihallinnollinen työryhmä

Poikkihallinnollinen työryhmä oli myös jo olemassa oleva työryhmä. Työryhmässä on edustus nuorisopalveluista, kaupunkikehityksestä, kulttuuripalveluista, liikunta- palveluista, Vaasan kaupungin museoista sekä neuvontapiste Welcome Officesta. Ensimmäisellä kierroksella työryhmään osallistui neljä henkilöä, joista päättävässä asemassa yksi ja toisella kierroksella osallistujia oli kolme.

Yhdistysten työryhmä

Yhdistysten työryhmässä oli edustus Ehjä ry:stä (Erityishuoltojärjestöjen liitto), Kriisikeskus Valosta (Vaasanseudun mielenterveysseura), Luetaan yhdessä- ja Auroras-verkostoista (Suomen Akateemisten Naisten Liitto), Mannerheimin Lastensuojeluliitosta, Punaisen Ristin Pohjanmaan ruotsinkielisestä piiristä, Vaasan Setlementtiyhdistyksestä sekä Vaasanseudun yhdistykset ry:stä. Työryhmään osallistui ensimmäisellä kierroksella seitsemän henkilöä ja toisella kierroksella kuusi. Yhteensä jäseniä työryhmässä oli kahdeksan.

Koordinoinnin työryhmä

Koordinoinnin työryhmä osallistui kotouttamisohjelman laatimiseen pohtien kotoutumisesta vastaavan koordinaattorin puuttumisen tilannetta Vaasassa. Työryhmässä kokoontui kolme tulosaluejohtajaa ja kotouttamispalveluiden esimies. Tähän työryhmään tutkija ei osallistunut. Työryhmä kokoontui vain kerran. Työryhmä totesi koordinoinnin tarpeellisuuden, mutta keskusteluissa jäi auki se, mihin rakenteisiin ja millä resursseilla koordinointi toteutetaan.

Maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmä

Maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmään osallistui ensimmäisellä kierroksella seitsemän jäsentä ja toisella kierroksella kahdeksan. Yhteensä työryhmään kuului 11 henkilöä. Työryhmälle esiteltiin pientyöryhmien luonnostelemat tavoitteet sekä pientyöryhmissä kovasti keskustelua herättäneitä ilmiöitä.

Seuraavassa kappaleessa kuvataan edellä esiteltyjen työryhmien työskentelyn ensimmäinen kierros, joka koski tavoitteiden asettamista kotouttamisohjelmaan.

Työryhmätyöskentelyn ensimmäinen kierros: tavoitteiden asettaminen

Työryhmistä muut, paitsi koordinoinnin työryhmä ja maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmä, noudattivat yhteistä runkoa. Työryhmien työskentely aloitettiin esittäytymällä ja tiedottamalla kehittämistyöstä ja siihen liittyvästä tutkimuksesta. Jokaiselle työryhmälle esiteltiin myös muut työryhmät sekä kerrottiin maahanmuuttajaneuvostosta ja kotouttamisohjelman laatimisen prosessista. Työryhmille esiteltiin Vaasan kaupungin strategiasta ja toimenpideohjelmista nostettuja seikkoja,

joita kuvattiin luvussa 3.5. sekä kotouttamisohjelman rakenteellinen kartta, joka laadittiin Agerin ja Strangin (2004) viitekehyksen pohjalta.

Työryhmien kanssa käytiin läpi työskentelyn tavoitteet ja aikataulu. Ensimmäisen kokoontumisen tavoitteena oli löytää 1-3 kehittämiskohdetta, jotka kukin työryhmä nostaisi esiin kotouttamisohjelmassa. Työskentely työryhmissä oli tehokasta. Tarkalla aikataulutuksella ja ohjauksella pysyttiin tavoitteessa ja jokainen työryhmä nosti esiin kolme kehittämiskohdetta. Työryhmissä nousi vahvasti esiin huoli koordinaation puutteesta, viisi työryhmää seitsemästä nosti huolen esiin. Ulkomaalais-toimiston lakkauttamisen jälkeen kotoutumisen kokonaisvaltaiselle koordinaatiolle ei ole ollut selkeää vastuutahoa, mikä on näkynyt myös viranomaistyössä. Työryhmissä nousi myös esiin huoli nuorista, toimettomuuden vaikutuksista ja syrjäytymisen seurauksista. Työryhmien kokoontumisista kirjattiin muistiot.

Työryhmät nostivat työryhmätyöskentelyn ensimmäisellä kierroksella ohjelmaan seuraavat, taulukkoon 1 kirjatut tavoitteet, jotka vietiin käsiteltäväksi maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmään.

Taulukko 1. Työryhmätyöskentelyn ensimmäiseltä kierrokselta nousseet tavoite-
luonnokset.

Työryhmä	Maahanmuuttajaneuvostoon vietävät asiat		
Asumistyöryhmä	Asumisneuvoja Vaa- saan	Segregaation tor- junta	Maahanmuuttajien aktiivinen osallisuus asumisen suunnitte- lussa
Etnisten yhdistysten työryhmä	Kokemusasiantunti- jatoiminta	Omakielinen neu- vonta	Työn saamisen haas- teet - Mitä voimme tehdä haasteelle?
Koulutustyöryhmä	Alkukartoitus ja ko- toutumisen tuki kai- kille	Perhekoulumalli	Henkilöstö- koulutus
Sosiaalityön työ- ryhmä	Neuvonta- ja ohjaus- palvelun kehittä- minen. Matala kyn- nys kotoutumista tu- kevaan sosiaalityö- hön	Kotoutumisasioiden kokonaisvaltainen koordinaatio	E erityisen tuen tar- peen määrittely
Terveystyön ja hyvin- voinnin edistämisen työryhmä	Ennaltaehkäisevä tieto ja tiedon jal- kauttaminen	Maahantulon ter- veystarkastukset kai- kille	Ryhmiä ihmisille
Poikkihallinnollinen työryhmä	Kaupungin tilojen kartoittaminen, mitä tiloja voidaan ristiin käyttää maksutta? Varausjärjestelmän kehittäminen.	Jalkautuvan työn ke- hittäminen ja Wel- come Officen neu- vontapisteen vahvis- taminen.	Liikuntamahdollis- uuksien tarjoami- nen erityisryhmille.
Yhdistysten työ- ryhmä	Poikkiyhdistykselli- nen koulutus, jotta voi päästä kaupun- gin rekisteriin. Poo- lin perustaminen, jonka kautta voi ti- lata asiantuntijoita eri tilanteisiin.	Digituutoritoimin- nan kehittäminen eri kieli- ja kulttuuri- taustaisille henki- löille	Luontaisten kohtaa- mispaikkojen/ vuo- rovaikutuksen mah- dollistaminen sekä kaksisuuntaisen ko- toutumisen tukemi- nen. Kaupungin tuki tapahtumien järjestä- miselle.

Seuraavassa kuvataan työryhmätyöskentelyn ensimmäisen kierroksen tavoiteluonnosten käsittelyä maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmän kokouksessa.

Maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmän kokous: luonnosteltujen tavoitteiden läpikäynti

Maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmän kokous aloitettiin kertaamalla kotouttamisohjelman laatimisen prosessi, työryhmät ja niiden kokoonpano sekä esittämällä työskentelyä ohjaavaa lainsäädäntöä ja Vaasan kaupungin strategiaa ja toimenpideohjelmia. Pientyöryhmälle esiteltiin seitsemässä työryhmässä luonnostellut tavoitteet. Maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmä koki luonnostellut tavoitteet tärkeiksi. Pientyöryhmä kuitenkin yhdisteli tavoitteita ja lisäsi ohjelmaan tavoitteita, jotka eivät olleet nousseet työryhmistä. Pientyöryhmä näki, että monet asioista eivät tarvitse suurta rahallista panosta, vaan uutta tapaa järjestää palveluita. Vastuutaho tarvitaan kuitenkin hoitamaan asioita eteenpäin.

Asumistyöryhmän tavoitteista ennalleen jäi *asumisneuvonta*. Segregaation torjunta ja maahanmuuttajien aktiivinen osallisuus asumisen suunnittelussa yhdistettiin *segregaation torjunta* -tavoitteeksi.

Etnisten yhdistysten työryhmän tavoitteista ennalleen jäi *omakielinen neuvonta*. Työn saamisen haasteisiin maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmä esitti tavoitteeksi *työllistämisen edistämisen kaupunkiorganisaatiossa*. Kokemusasiantuntija-toiminta siirrettiin etnisiltä yhdistyksiltä yhdistystyöryhmän käsiteltäväksi.

Koulutustyöryhmän luonnostelemaat tavoitteet hioutuivat vain sanamuotojen osalta. *Alkukartoituksen laatiminen kaikille sitä tarvitseville, perhekoulu ja kaupungin henkilöstön osaamisen vahvistaminen* ja tähän tavoitteeseen tähtäävä henkilöstökoulutus jäivät tavoitteiksi kotouttamisohjelmaan.

Sosiaalityön tavoitteet palautettiin työryhmälle uudelleen käsittelyyn. Tavoitteiksi sosiaalityön työryhmä oli luonnostellut neuvonta- ja ohjauspalvelun kehittämisen ja matalan kynnyksen kotoutumista tukevaan sosiaalityöhön, kotoutumisasioiden kokonaisvaltaisen koordinaation, mitä jo koordinoinnin työryhmä käsitteli, sekä lainsäädännöstä nousevan erityisen tuen tarpeen määrittelyn.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmästä noussut *maahantulon terveys-tarkastukset kaikille* -tavoite jäi ennalleen. Ennaltaehkäisevä tieto ja tiedon jalkautaminen -tavoite sekä ryhmiä ihmisille -tavoite yhdistettiin ja uudeksi tavoitteeksi kirjattiin *kokonaisvaltaisen terveyttä edistävän tiedon jakaminen olemassa oleviin ryhmiin -tavoitteeksi*.

Poikkihallinnollisen työryhmän tavoite kaupungin tilojen kartoittaminen, mitä tiloja voidaan ristiin käyttää maksutta ja varausjärjestelmän kehittäminen kirjattiin ohjelmaan tavoitteeksi *kaupungin tilojen monipuolinen käyttö*. Jalkautuvan työn kehittäminen ja Welcome Officen neuvontapisteen vahvistaminen -tavoitetta muokattiin muotoon *neuvonnan keskittäminen ja monipuolistaminen*. Liikuntamahdollisuuksien tarjoaminen erityisryhmille -tavoite herätti keskustelua tavoitteen tarpeellisuudesta ja resurssien riittävydestä tavoitteen toteuttamiseen. Samalla pien-työryhmässä kuitenkin todettiin, että liikuntapalveluiden rinnalle tulisi nostaa myös muut vapaa-ajan palvelut ja kulttuuri. Tavoite kirjattiin muotoon *maksuttomien liikunta- ja kulttuuripalveluiden hyödyntäminen*.

Yhdistystyöryhmä oli luonnostellut tavoitteeksi poikkiyhdistyksellisen koulutuksen, jotta voi päästä kaupungin rekisteriin sekä poolin perustamisen, jonka kautta voi tilata asiantuntijoita eri tilanteisiin. Etnisten yhdistysten työryhmässä esiin noussut tavoite, *kotoutumisen kokemusasiantuntijatoiminta*, päätettiin siirtää yhdistystyöryhmän käsiteltäväksi poikkiyhdistyksellisen koulutuksen sijaan. Digituutoritoiminnan kehittäminen eri kieli- ja kulttuuritaustaisille henkilöille -tavoite muokattiin muotoon *digiystävätoiminta*. Luontaisten kohtaamispaikkojen/ vuorovaikutuksen mahdollistaminen sekä kaksisuuntaisen kotoutumisen tukeminen ja kaupungin tuki tapahtumien järjestämiselle -tavoitteen sijaan ohjelmaan kirjattiin tavoitteeksi *järjestötarjotin*, joka tarkoittaa sähköistä toiminta-alustaa yhdistysten toiminnasta tiedottamiseen.

Vaasan kaupunki ei ole liittynyt monikieliseen verkkosivustoon, InfoFinlandiin. Pientyöryhmä näki liittymisen tärkeäksi ja liittymisestä aiheutuvat kustannukset vain pieneksi lisämenoksi. *InfoFinlandiin liittyminen* ja sisällön tuottaminen verkkosivustoon nostettiin tavoitteeksi kotouttamisohjelmaan.

Seuraavassa kuvataan työryhmätyöskentelyn toinen kierros, jonka tavoitteena oli toimenpiteiden, aikataulun, vastuutahojen ja mittarien asettaminen.

Työryhmätyöskentelyn toinen kierros: toimenpiteiden, aikataulun, vastuutahojen ja mittarien asettaminen

Työryhmätyöskentelyn toinen kierros aloitettiin lyhyesti esittelemällä muissa työryhmissä luonnostellut ja maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmässä muokatut tavoitteet. Kukin työryhmä paneutui oman vastuualueensa tavoitteisiin ja maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmän tekemiin muokkauksiin. Jokaiselle tavoitteelle kirjattiin toimenpiteet, aikataulu, vastuutaho ja mittarit.

Asumistyöryhmä esitti työryhmätyöskentelyn toisella kierroksella ohjelmaan lisättäväksi vielä *kuvalliset asumisohjeet* -tavoitteen. Taulukkoon 2 on kirjattu asumistyöryhmän työstämät tavoitteet, toimenpiteet, aikataulu, vastuutahot ja mittarit.

Taulukko 2. Asumistyöryhmän toinen kokoontuminen.

Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Mittari
Asumisneuvonta	Toiminnan kehittäminen Toiminnan käynnistäminen	2019 2020	Kiinteistötoimi / asumispalvelut	Asumisneuvoja(t) palkattu ja työskentely aloitettu
Kuvalliset asumisohjeet	Ohjeiden visualisointi soveltuvien osin	2019	Kiinteistöosakeyhtiö Pikipruukki	Kuvallisten ohjeiden käyttöönotto osana asumisen neuvontaa
Segregaation torjunta	Monipuolisten asumisvaihtoehtojen varmistaminen eri asuinalueilla	jatkokuva	Tekninen virasto	Monipuolinen asumismuotojakauma

Etnisten yhdistysten työryhmässä vastuutahojen löytäminen kehittämiskohteisiin oli haastavaa, sillä työryhmä koostui vain yhdistystoimijoista. Maahanmuuttajaneuvoston suosituksesta työllistymisen edistämisen tavoitteelle vastuutahoksi määritettiin kaupungin henkilöstöpalvelut. *Etnisten yhdistysten puheenjohtajien ja jäsenten*

osaamisen vahvistaminen nostettiin vielä ohjelmaan vietäväksi tavoitteeksi. Tarve nousi puheenjohtajilta, sillä he kokivat voivansa paremmin ja omakielisesti ohjata omia jäseniään, mikäli heillä on ajantasaista tietoa. Etnisten yhdistysten puheenjohtajien koulutus kirjattiin ensin kotouttamispalveluiden vastuulle, mutta Welcome Officen palveluneuvojan mukaan toiminta soveltuisi hyvin myös Welcome Officen, joka myös lopulta kirjattiin vastuutahoksi. Omakielisen neuvonnan kehittämisen tavoite nähtiin kuuluvan rakenteellisesti Welcome Officen neuvontapalvelun yhteyteen. Taulukkoon 3 on koottu etnisten yhdistysten työryhmän työstämät tavoitteet, toimenpiteet, aikataulu, vastuutahot ja mittarit.

Taulukko 3. Etnisten yhdistysten työryhmän toinen kokoontuminen.

Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Mittari
Työllistämisen edistäminen kaupunkiorganisaatiossa	Kaupunkiorganisaation ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden määrän kartoittaminen Työkokeilu- ja työpaikkojen tarjoaminen	2021 jatkuva	Henkilöstöpalvelut	Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden prosentuaalinen osuus koko henkilöstön määrästä
Etnisten yhdistysten puheenjohtajien ja jäsenten osaamisen vahvistaminen	Koulutusmallin kehittäminen ja kouluttaminen Toiminnan koordinointi	2020 jatkuva	Welcome Office yhdessä etnisten yhdistysten puheenjohtajaverkoston kanssa	5 koulutuskertaa/ vuosi
Omakielinen neuvonta	Toiminnan kehittäminen ja koordinointi	2022	Welcome Office	Toiminnan käynnistyminen

Koulutustyöryhmä paneutui toisessa kokoontumisessaan pohtimaan perhekoulumallin toteutusta Vaasassa. Vastuutahoksi nostettiin jo olemassa oleva maahanmuuttajaopetuksen kehittämistyöryhmä. *Kaupungin henkilöstön osaamisen vahvistaminen* -tavoite nousi asennevaikuttamisen tarpeesta. Työryhmä nosti esiin, että kaupungin henkilökuntaa tulee kouluttaa kohtaamaan eri taustoista tulevia henki-

löitä ja ymmärtämään heidän palvelutarpeitaan nykyistä paremmin. Alkukartoituksen laatimiseen tulisi osoittaa pysyvä resurssi. Taulukkoon 4 on koottu koulutus-työryhmän työstämät tavoitteet, toimenpiteet, aikataulu, vastuutahot ja mittarit.

Taulukko 4. Koulutustyöryhmän toinen kokoontuminen.

Tavoite	Toimenpide	Aika- taulu	Vastuutaho	Mittari
Perhekoulu	”Vaasanmallin” kehittäminen Mallin käyttöönotto	2020 2021	Maahanmuuttajaopetuksen kehittämissuunnitelma	Malli käytöön otettu valmistavan opetuksen ryhmissä
Kaupungin henkilöstön osaamisen vahvistaminen	Henkilöstökoulutus, jossa hyödynnetään alalla toimivia asiantuntijoita ja kokemusasiantuntijoita	2019	Henkilöstöpalvelut	5 työyksiköön suunnattua täsmäkoulutusta
Alkukartoituksen laatiminen kaikille sitä tarvitseville	Pysyvän resurssin osoittaminen alkukartoitukseen	2021	Hallintopalvelut	Laaditut alkukartoitukset/vuosi

Sosiaalityön työryhmän ensimmäisellä kierroksella asettamista tavoitteista kotoutumisen koordinointi siirrettiin koordinointityöryhmälle. Erityisen tuen tarpeen määrittely nähtiin työryhmässä tärkeäksi, mutta ei ohjelmatasoisiksi tavoitteeksi ja matala kynnys kotoutumista tukevaan sosiaalityöhön tavoite poistettiin. Työryhmä asetti ohjelmaan kaksi uutta tavoitetta. Taulukkoon 5 on koottu sosiaalityön työryhmän työstämät tavoitteet, toimenpiteet, aikataulu, vastuutahot ja mittarit.

Taulukko 5. Sosiaalityön työryhmän toinen kokoontuminen.

Tavoite	Toimenpide	Aika- taulu	Vastuutaho	Mittari
Digitaalisten palveluiden lisääminen osana sosiaali- ja terveyspalveluita	-Chat ja muiden vaihtoehtoisten ohjaustapojen kehittäminen	2022	Digitaaliset palvelut, kotoauttamispalvelut ja sosiaalityö	Monipuolisten ja nykyisiä ohjauskäytänteitä täydentävien sähköisten palveluiden käyttöönotto

Tulkkaustoiminnan monipuolistaminen	-Erialaisten tulkkauskäytäntöiden kehittäminen ja käyttöönotto	2021	Digitaaliset palvelut, kotouttamispalvelut ja Welcome Office	Video / mobiilitulkkauksen käyttöönotto
-------------------------------------	--	------	--	---

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmä pohti toisessa kokoontumisessaan maahantulon terveystarkastuksia ja siihen oikeutettujen henkilöiden tavoittamisen haasteita. Toimenpiteeksi kirjattiin tiedotteen laatiminen ja levittäminen. Työryhmä näki tärkeäksi terveyttä edistävän tiedon jakamisen ryhmille. Haasteeksi työryhmä näki ryhmien löytämisen ja kielelliset haasteet terveyttä edistävän neuvonnan antamisessa maahanmuuttajataustaisille. Vastuutahoksi kirjattiin kotouttamispalvelut, jossa on tietoa niin kunnan kuin järjestötoimijoidenkin ryhmämuotoisesta kotoutumista edistävästä toiminnasta. Taulukkoon 6 on koottu terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmän työstämät tavoitteet, toimenpiteet, aikataulu, vastuutahot ja mittarit.

Taulukko 6. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmän toinen kokoontuminen

Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Mittari
Maahantulon terveystarkastukset kaikille	-Maahantulon terveystarkastuksista tiedotteen laatiminen ja levittäminen - Terveyspalveluiden toimintakäytäntöiden kehittäminen	2020	Vastaanotto- palvelut	Tehtyjen terveystarkastusten määrä
Kokonaisvaltaisen terveyttä edistävän tiedon jakaminen olemassa oleviin ryhmiin	-Säännöllisen ja koordinoitun terveystietomallin kehittäminen ja käyttöönotto	2019	Kotouttamispalvelut	Mallia käyttäviä neljä eri toimijaa

Poikkihallinnollinen työryhmä keskusteli kulttuuripalveluiden saavutettavuudesta. Liikunta- ja kulttuuripalveluiden saavutettavuuden parantamiseksi ohjelmakaudella

kehitetään tiedottamista ja kootaan tietoa maksuttomista palveluista. Moniammatillisen yhteistyön nähtiin työryhmässä vahvistavan hyvinvointia ja monialaisen neuvonnan jalkauttaminen Welcome Officen neuvontapisteelle kirjattiin toimenpiteeksi ohjelmaan. Taulukkoon 7 on koottu poikkihallinnollisen työryhmän työstämät tavoitteet, toimenpiteet, aikataulu, vastuutahot ja mittarit.

Taulukko 7. Poikkihallinnollisen työryhmän toinen kokoontuminen.

Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Mittari
Maksuttomien liikunta- ja kulttuuripalveluiden hyödyntäminen	Käytössä olevien maksuttomien palveluiden koostaminen ja niistä tiedottaminen	2019	Liikuntapalvelut, kulttuuri- ja kirjastotoimi, ja sosiaali- ja terveystoimi	Tilaisuuksien ja palveluiden käyttäjämäärän kasvu
Kaupungin tilojen monipuolinen käyttö	Toimijoiden kartoittaminen Sähköisen varausjärjestelmän käyttöönotto	2019 2020	Poikkihallinnollinen työryhmä	Käyttöönotto ja käyttäminen sekä käytössä olevien tilojen määrä
Neuvonnan keskittäminen ja monipuolistaminen	Säännöllisen ja koordinoitun monialaisen neuvonnan jalkauttaminen Welcome Officeen	2019	Welcome Office	Käyttäjämäärien kasvu

Yhdistystoimijoiden työryhmässä toimijat toivoivat kaupungilta taloudellista tukea toiminnalle. Työryhmä nosti esiin, että yhdistykset voisivat tehdä paljon kotoutumisen edistämiseksi, mutta ne tarvitsevat työhönsä resursseja ja rahoitusta. Pohdittiin myös toiminnallista yhteistyön lisäämistä, kuten kaupungin tilojen käyttöä yhdistystoiminnan tueksi. Taulukkoon 8 on koottu yhdistystoimijoiden työryhmän työstämät tavoitteet, toimenpiteet, aikataulu, vastuutahot ja mittarit.

Taulukko 8. Yhdistystoimijoiden työryhmän toinen kokoontuminen.

Tavoite	Toimenpide	Aika- taulu	Vastuu- taho	Mittari
Digiystävätoiminta	Yhdistystoimijoiden kartoittaminen. Vapaaehtoisten digiystävien koulutusmallin kehittäminen ja kouluttaminen. Digiystävätoiminnan koordinointi.	2020 jat- kuva	LY-verkosto, Vaasanseudun yhdistykset, Ehjä ry, kulttuuri- ja kirjastopalvelut	Koulutuksen toteutuminen. Vapaaehtoistoiminnan käynnistyminen.
Järjestötarjotin	Järjestöjen toiminnasta tiedottavan sähköisen toiminta-alustan selvittäminen. Yhdistysten ohjaus ja opastaminen sähköisen toiminta-alustan käytössä. Järjestötarjottimesta tiedottaminen.	2020 jat- kuva	Welcome Office yhdessä yhdistysten kanssa	Käyttöönotto, ajantasainen tieto sekä käyttäjäkokemukset.
Kotoutumisen kokemusasiantuntijatoiminta	Koulutusmallin kehittäminen ja kouluttaminen. Kotoutumisen kokemusasiantuntijatoiminnan koordinointi.	2019 jat- kuva	Kotoutumisen kokemusasiantuntijatoiminnan kehittämistyöryhmä	10 koulutetun henkilön asiantuntijuuden hyödyntäminen

Tavoitteiden sijoittaminen kotouttamisohjelman viitekehykseen

Tutkija asetteli työparinsa kanssa työryhmissä laaditut tavoitteet kotouttamisohjelman rakenteelliseen karttaan. Työllistymisen edistämiseen tuli kolme tavoitetta, asumistaitojen edistämiseen kolme, osaamisen vahvistamiseen neljä ja terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen neljä tavoitetta Sosiaalisten suhteiden ja kontaktien mahdollistamisen alle kirjattiin kolme tavoitetta. Neuvonta- ja ohjaustoiminnan laajentamiseen kirjattiin kuusi tavoitetta ja turvallisuuden edistämisen alle ei sijoittunut tavoitteita. Kotoutumisen ja kotouttamisen perustaan kirjattiin koordinointi työryhmästä noussut tavoite *Kotoutumisesta vastaava koordinaattori*. Toimenpiteeksi tälle tavoitteelle kirjattiin pysyvän resurssin osoittaminen koordinaatioon, aikatau-

luksi vuosi 2019, vastuutahoksi hallintopalvelut ja mittariksi se, onko koordinaattori aloittanut työskentelyn. Tutkija lisäsi työparinsa kanssa myös kotouttamisohjelman seurannan tavoitteeksi *asetettujen tavoitteiden toteutumisen*, toimenpiteeksi tiedon keruu vuosittain, aikatauluksi jatkuva, vastuutahoksi maahanmuuttajaneuvosto ja mittariksi toteutuneet tavoitteet. InfoFinlandiin liittyminen -tavoitteeseen toimenpiteeksi kirjattiin liittyminen ja sisällön tuottaminen, aikatauluksi 2021, vastuutahoksi Welcome Office ja mittariksi toiminnan käynnistyminen.

Maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmä: luonnosteltujen toimenpiteiden, vastuutahojen ja mittareiden läpikäynti.

Maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmälle esiteltiin työryhmien luonnostelemat toimenpiteet, aikataulut, vastuutahot ja mittarit. Kukin tavoite kirjattiin yksittäiselle paperille ja tavoitteista koottiin aikajana seinälle, jotta oli helpompi hahmottaa niiden sijoittumista tasaisesti ohjelmakaudelle. Joidenkin tavoitteiden aikatauluja muutettiin, kaupungin tilojen monipuolinen käyttö -tavoitteessa toimijoiden kartoittaminen -toimenpide muutettiin vuodelta 2019 vuoteen 2020. Sähköisen varausjärjestelmän käyttöönotto -toimenpide ja maahantulon terveystarkastukset kaikille -tavoitteen aikatauluja siirrettiin vuodelta eteenpäin, vuoteen 2021. Kaupungin henkilöstön osaamisen vahvistamisen tavoite oli kirjattu vuodelle 2019, mutta se muutettiin jatkuvaksi tavoitteeksi.

Maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmä keskusteli pitkään molempien kotimaisien kielten opiskelun tärkeydestä Pohjanmaalla. Suomen ja ruotsin kielen taitoa tarvitaan työmarkkinoilla. Myös maahanmuuttajan oma kielitaito tulisi nähdä arvokkaana. Pientyöryhmä nosti vielä ohjelmaan *toisen kotimaisen kielen opiskelun mahdollistaminen* -tavoitteen, mutta ei nimennyt tavoitteelle toimenpidettä, aikataulua, vastuutahoa tai mittaria, koska niiden asettaminen vaatii tavoitteen työstämistä vielä siinä organisaatiossa, johon tavoite kohdentui.

Maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmä näki tärkeäksi myös *ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden ja heidän perheidensä kotoutumisen tukemisen*. Tämä lisät-

tiin myös ohjelmaan tavoitteeksi. Toimenpiteeksi kirjattiin jalkautuminen ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä työllistäviin yrityksiin, aikatauluksi jatkuva, vastuutahoksi Welcome Office ja mittariksi yritysvierailujen määrä.

Ohjelmaa rakennettiin kotouttamisohjelman viitekehysten pohjalta. Turvallisuuden edistämisen alle ei sijoittunut luonnoksessa yhtään tavoitetta. Tutkija esitti työparinsa kanssa maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmälle taulukon 9 mukaisesti seuraavia tavoitteita turvallisuuden edistämiseen: henkisen hyvinvoinnin edistäminen ja turvallisuutta edistävän tiedon jakaminen olemassa oleviin ryhmiin.

Taulukko 9. Tutkijan ja hänen työparinsa esittämät tavoitteet kotouttamisohjelmaan.

Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Mittari
Henkisen hyvinvoinnin edistäminen	Tasapainoinfo- ja tasapainovalmennusmallien toteuttaminen. Traumatisoituneiden maahanmuuttajien tukemista edistävän koulutuksen järjestäminen kaupungin henkilöstölle.	2019 2020	Kotouttamispalvelut ja kriisikeskus Valo Henkilöstöpalvelut	2 tasapainoinfoa/vuosi 1 tasapainovalmennus/vuosi. koulutettujen henkilöiden määrä.
Turvallisuutta edistävän tiedon jakaminen olemassa oleviin ryhmiin	Säännöllisen ja koordinoitun turvallisuustietomallin kehittäminen ja käyttöönotto.	2019	Kotouttamispalvelut	2 kertaa vuodessa

Koulutustyöryhmästä nousut henkilöstön osaamisen vahvistaminen ja henkilöstökoulutus -tavoite muutettiin kotouttamisohjelmassa tavoitteesta toimenpiteeksi ja tavoitteeksi tälle toimenpiteelle kirjattiin *myönteisen kohtaamisen edistäminen*. Tavoite asetettiin viitekehyksessä turvallisuuden edistämiseen. Myös segregaaion torjunnan nähtiin kuuluvan turvallisuuden edistämisen alaisuuteen.

Ohjelmassa viitekehyyksen eri elementeille annetut värit toistuvat tavoitekartassa sitoittaen eri tavoitteet viitekehyykseen. Tavoitteet on taulukoitu ohjelmassa taulukoiden 2-9 mukaisesti siten, että taulukosta löytyy tavoite, toimenpide, vastuutaho, aikataulu ja mittari seurantaan varten. Ohjelman viimeiseltä sivulta löytyy aikajana, jossa tavoitteiden aikataulu on helposti hahmotettavissa. Ohjelmaan kirjattiin myös tavoitteita, joissa aikataulu on jatkuva sekä ohjelman läpileikkaavia tavoitteita.

Kuvio 4. Ohjelman graafinen ilme: tavoitteiden aikataulus.

Maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmän toisessa kokoontumisessa ohjelmaan nostetun tavoitteen osalta piti ohjelmaa vielä työstää. Toisen kotimaisen kielen opiskelun mahdollistaminen -tavoitteen osalta konsultoitiin Vaasan kaupungin opistojen rehtoria ja määritettiin toimenpiteeksi olemassa olevan opetuksen saavutettavuuden lisääminen, aikatauluksi vuosi 2020, vastuutahoksi Vaasan kaupungin opistot ja mittariksi helppokäyttöisten sähköisten tiedonhankintaväylien käyttöönotto. Kotouttamisohjelman ja sen selvitysosan luonnokset lähetettiin maahanmuuttajaneuvostolle, joka käsitteli kotouttamisohjelmaa kokouksessaan 1.11.2018.

Lausuntokierros lautakunnissa

Vaasan kaupungin maahanmuuttajaneuvosto hyväksyi kokouksessaan 1.11.2018 luonnoksen Vaasan kaupungin kotouttamisohjelmaksi vuosille 2019-2022. Maahanmuuttajaneuvosto lähetti lausuntopyyntöä 20.11.2018 lautakuntiin kotouttamisohjelman luonnoksesta. Lausunnon antoivat koulutuslautakunta, kasvatus- ja opetuslautakunta, kulttuuri- ja liikuntalautakunta, sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta, tekninen lautakunta sekä Welcome Office.

Kotouttamisohjelman laadinta- ja työstämisprosessia kohtaan esitettiin yhdeltä taholta kritiikkiä, koska koettiin, että osallistavaa työskentelyä ei sen mukaan kaikilta osin ollut riittävästi. Lausuntopyyntö tuli kyseisen lautakunnan mukaan liian myöhäisessä vaiheessa, ohjelman ollessa jo lähes valmis. Lautakunnat totesivat lausunnoissaan kotouttamisohjelmaluonnoksen olevan selkeä ja sisältävän konkreettisia ja mitattavia kehittämistoimenpiteitä. Useat ohjelmaluonnoksessa esiin nostetut tavoitteet koettiin tärkeiksi ja tavoiteltaviksi.

Lausuntokierroksella ehdotettiin kotouttamisohjelmaan seuraavia lisäyksiä ja muutoksia. Lisäysten perässä kursivoidusti ohjelmaan lausuntojen perusteella tehdyt muutokset.

- Toimenpideohjelman arviointi seurannan lisäksi. > *Lisättiin ohjelmaan asetettujen tavoitteiden toteutumisen -tavoitteeseen toimenpiteeksi toiminnan vaikuttavuuden arviointi ja jatkotoimista sopiminen.*
- Keskeisiä palveluita puuttui ohjelmasta. > *Lisättiin ohjelman selvitysosaan Vaasan kaupungin palvelukartta olemassa olevista palveluista.*
- Taidekasvatuksen mahdollisuudet sosiaalisten suhteiden, turvallisuuden lisäämisen ja itsensä ilmaisemisen mahdollistavana toimintana. > *Lisättiin taidekasvatus mukaan maksuttomien liikunta-, taideopetus- ja kulttuuripalveluiden hyödyntäminen -tavoitteeksi ja Vaasan kaupungin opistot mukaan vastuutahoksi.*

- Kaikukorttia tuodaan uutena palveluna Vaasaan yhteistyössä Kulttuurilla kaikille -palvelun, kulttuuripalveluiden ja sosiaali- ja terveyspalveluiden kesken (Kaikukortilla voi hankkia valtakunnalliseen Kaikukortti -verkostoon kuuluviin kulttuuripalveluihin maksuttomia pääsylippuja) > *Lisättiin kaikukortin käyttöönotto toimenpiteeksi maksuttomien liikunta-, taideopetus- ja kulttuuripalveluiden hyödyntäminen -tavoitteeseen*
- Toimintakäytänteitä on kehitettävä perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa. > *Lisättiin perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen yksilöllinen tukeminen -tavoite ohjelmaan. Toimenpiteeksi kieli- ja opiskelutaitoja parantavien kurssien järjestäminen ja olemassa olevien perusopetuksen ja toisen asteen rajapintojen muokkaaminen jatko-opiskelua tukeviksi rakenteiksi, aikatauluksi jatkuva, vastuutahoksi Vaasan lyseon lukio ja Vasa gymnasium yhdessä perusopetuksen kanssa. Mittariksi kirjattiin S2 (Suomi toisena kielenä) ylioppilaiden määrä.*
- Vihapuheen ehkäiseminen tavoitteeksi > *Lisätty vihapuhetta ennaltaehkäisevien toimintamallien kehittäminen ja käyttöönotto toimenpiteeksi myönteisen kohtaamisen edistäminen -tavoitteeseen.*
- Muutos vastuutahosta. Digiystävätoiminnan kehittämisen vastuutahoksi oli luonnoksessa kirjattu kulttuuri- ja kirjastopalvelut. Kulttuuri- ja kirjastopalveluilla ei ole mahdollisuutta ilman erillistä resursointia aloittaa digiystäväkoordinointia. > *Digiystävätoiminnan kehittämisen vastuutahoksi muutettiin kotouttamispalvelut kulttuuri- ja kirjastopalveluiden sijaan.*

Lausuntokierroksen jälkeen ohjelmaan korjattiin vielä yksi nimenmuutos. Vaasan Seudun yhdistykset ry:n, joka kirjattiin yhdeksi vastuutahoksi digiystävätoiminnan kehittämiseen, uusi nimi on Pohjanmaan yhdistykset ry. Lausuntokierroksen jälkeen tehdyt korjaukset hyväksyttiin maahanmuuttajaneuvoston kokouksessa 4.4.2019.

Kaupunginhallitus hyväksyi 13.5.2019 Vaasan kaupungin kotouttamisohjelman 2019–2022 ja esitti kaupunginvaltuustolle ohjelman hyväksymistä. Kaupunginvaltuusto hyväksyi kotouttamisohjelman vuosille 2019-2022 kaupunginhallituksen esityksen mukaisena 10.6.2019. Yksi muutosehdotus ohjelmaan esitettiin kaupunginvaltuuston kokouksessa ja sen saatua kannatusta eteni asia äänestykseen. Muutosehdotuksen kohteena oli kotoutumisen lakiin pohjautuvan määritelmän korjaaminen, mutta esitys hylättiin. Toinen äänestys koski vuosittaista raportointia kotouttamisohjelman toteutumisesta valtuustolle, mutta tämä myös kumottiin äänestyksellä.

Kotouttamisohjelman toimeenpano: työryhmätyöskentelyn kolmas kierros

Tämän kehittämistyön toisena tavoitteena oli kotouttamisohjelman juurruttaminen eläväksi työväliseksi sekä toimijoiden, viranomaisten ja järjestöjen osallistaminen toimimaan yhdessä kotouttamisohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi

Kotouttamisohjelman toimeenpanon työryhmäkierros toteutettiin alkusyksystä 2019. Kolmannen kokoontumisen sisältönä oli valmistuneen kotouttamisohjelman läpikäyminen, ohjelman toteuttamisen suunnittelu sekä jatkotoimista sopiminen. Tavoitteiden toimeenpano aiheutti joissain työryhmissä vastustusta resurssien puuttuessa. Kaupungin vaikeassa taloustilanteessa resurssit organisaatioissa ovat tiukassa. Ohjelman velvoittavuutta ja maahanmuuttajaneuvoston seurantaan painotettiin työryhmille. Toimeenpanovaiheessa nostettiin esiin myös tutkimustietoa tavoitteiden tueksi. Työryhmien työskentelyä päätettiin jatkaa monin osin. Yhteistyötä tehdään ohjelman eteenpäin viemiseksi ja työryhmien sisältä koottiin uusia pien-työryhmiä kehittämistyöhön. Kotouttamisohjelman juurruttamiseksi on ohjelmaa esitelty syksyllä 2019 myös eri työyksiköissä ja verkostotapaamisissa.

4.3 Kotouttamisohjelman arviointi

Kehittämistyön tutkimuksellinen osuus koostui valmiin kotouttamisohjelman arvioinnista. Se vastasi seuraavaan tutkimusongelmaan: Millaiseksi asiantuntijat arvioivat Vaasan kaupungin kotouttamisohjelman vuosille 2019-2022? Kotouttamisohjelma arvioitiin fokusryhmähaastatteluiden avulla. Arviointiin kutsuttiin henkilöitä,

joita kotouttamisohjelma koskee tai sivuaa ja joilla on tietoa kotouttamisohjelmasta. Tarjoamalla osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuden tällaisille henkilöille, on kehittämistyöllä sitouttava merkitys (Kananen 2012, 62). Arviointi antaa kehittämissuosituksia sekä tuottaa johtopäätöksiä ja havaintoja arvioitavasta kohteesta (Virtanen 2007, 25). Kotouttamisohjelman arviointi vastaa myös tavoitteeseen ohjelman juurruttamisesta ja elävänä pitämisestä.

4.3.1 Kehittämistyön tutkimuksellisen osuuden toteutus

Tutkimusote kehittämistyön tutkimuksellisessa osuudessa oli kvalitatiivinen. Kananen (2015, 92) mukaan kehittämistutkimuksen kaikissa vaiheissa tarvitaan laadullista tutkimusta. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata ja ymmärtää ilmiöitä sekä antaa niille mielekäs tulkinta. Laadullisen tutkimuksen avulla halutaan ilmiöstä saada syvälinen näkemys. (Kananen 2015, 29.) Tutkittavasta ilmiöstä pyritään sisällön analyysillä saamaan tiivistetty kuvaus. Sisällön analyysin avulla aineistoa voidaan analysoida objektiivisesti ja systemaattisesti. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 4.)

Kohderyhmä ja aineistonkeruu

Aineisto kerättiin fokusparihaastattelun ja fokusryhmähaastattelun avulla. Ryhmähaastattelulla saadaan nopeasti ja samanaikaisesti tietoa usealta henkilöltä. Ryhmä toimii toisilleen sosiaalisena tukena ja tavoitteena on vapaamuotoinen keskustelu. Puhuminen ryhmässä saattaa olla rennompaa kuin yksilöhaastattelussa vieraan haastattelijan kanssa. Ryhmähaastattelussa voidaan noudattaa teemahaastattelurunkoa. Tällöin haastattelijan tulee huolehtia kaikkien teemojen läpikäymisestä. Haastattelijan tulee pyrkiä innostamaan ryhmän kaikkia jäseniä monipuoliseen keskusteluun. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tässä tutkimuksessa fokusparihaastattelu koostui kahdesta maahanmuuttajataustaisesta henkilöistä ja fokusryhmä kolmesta kotoutumisen asiantuntijasta. Toinen haastattelu tehtiin parille, koska maahanmuuttajataustaisia haastateltavia, jotka olivat kiinnostuneita arvioimaan kotouttamisohjelmaa ja joilla oli ohjelman sisältöä koskevaa asiantuntijuutta, mutta ei osallisuutta ohjelman laatimisessa, oli vaikea

löytää. Maahanmuuttajataustaisista haastateltavista toinen oli asunut Suomessa kuusi vuotta ja toinen neljä vuotta. Muita taustatietoja haastateltavista ei kerätty. Haastatellut asiantuntijat olivat kolmesta eri työyksiköstä ja he valikoituivat haastateltaviksi, koska heillä on vahva asiantuntemus kotoutumisen edistämisen saralla. Haastattelut toteutettiin suomen kielellä. Haastattelut kestivät noin yksi ja puoli tuntia ja ne nauhoitettiin haastateltavien suostumuksella. Jatkossa sekä fokusparihaastattelusta että fokusryhmähaastattelusta käytetään yhteistä nimitystä fokusryhmähaastattelu. Fokusryhmiin kutsutut henkilöt eivät osallistuneet ohjelman laatimisen työryhmiin. Fokusryhmät arvioivat kehittämistyössä laaditun Vaasan kaupungin kotouttamisohjelman vuosille 2019-2022 sisältöä keskustelemalla seuraavista teemoista: 1. Ovatko kotouttamisohjelman tavoitteet ja keinot tarkoituksenmukaisia? 2. Mitä kotouttamisohjelman toimeenpano edellyttää? 3. Miten toimijat saadaan sitoutettua kotouttamisohjelman tavoitteiden toteuttamiseen?

Tutkija otti yhteyttä haastateltaviin puhelimitse ja suostumuksen saatuaan lähetti sähköpostitse kutsun fokusryhmähaastatteluun. Sähköpostin liitteenä lähetettiin myös tutkimuksen kohteena oleva Vaasan kaupungin kotouttamisohjelma vuosille 2019-2022 (LIITE 3) ja sen selvitysosa (LIITE 4) sekä tutkittavan tiedote (LIITE 2). Haastattelut toteutettiin Vaasan kaupungin kotouttamispalveluiden tiloissa loka-kuussa 2019.

Aineiston analysointi

Analyysimenetelmänä tässä tutkimuksessa käytettiin teemoittelua, koska teemoittelu on luonteva teemahaastattelun analysointimenetelmä. Keskeisiä aiheita eli teemoja muodostetaan etsimällä yhdistäviä seikkoja aineistosta aineistolähtöisesti, mutta myös teorian tai viitekehyksen mukaisesti voidaan teemoitella. Aineistolähtöisesti eli induktiivisesti tutkimusta tehtäessä edetään yksittäisten havaintojen kautta yleisempiin väitteisiin. Induktiivinen lähestymistapa ei lähtökohtaisesti testaa teoriaa. Tutkija ei määritä, mikä on tärkeää. Teorialähtöinen eli deduktiivinen analyysitapa etenee yleisestä yksittäiseen. Aineiston analyysi pohjautuu teorialähtöisessä tutkimuksessa olemassa olevaan teoriaan. (Saaranen-Kauppinen & Puus-

niekka 2006.) Tässä tutkimuksessa lähestymistapa teemahaastatteluiden analysointiin oli deduktiivinen arvioitaessa kotouttamisohjelman tavoitteiden ja keinojen tarkoituksenmukaisuutta ja induktiivinen arvioitaessa kotouttamisohjelman toimeenpanon edellytyksiä ja toimijoiden sitouttamista kotouttamisohjelman tavoitteiden toteuttamiseen.

Aineistolähtöinen analyysiprosessi kuvataan pelkistämisenä, ryhmittelynä sekä abstrahointina. Pelkistämisvaiheessa aineistosta etsitään tutkimustehtävään liittyviä ilmaisuja. Ryhmittelyllä kootaan pelkistetyistä ilmaisuista yhteen ne asiat, jotka kuuluvat yhteen. Abstrahoinnissa tutkimuskohteesta muodostetaan kuvaus yleiskäsitteiden avulla. Deduktiivisessa sisällönanalyysissä aineistosta etsitään asioita, jotka sopivat analyysirunkoon. Analyysirunko muodostuu olemassa olevasta viitekehystä. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5-7.)

Haastattelusta saatu aineisto litteroitiin. Pari- ja ryhmähaastatteluiden aineistot yhdistettiin. Litteroitua tekstiä kertyi yhteensä 32 sivua fontilla Calibri 11 ja rivivälillä 1,0. Tutkija luki aineistoa useaan otteeseen poimien aineistosta vastauksia tutkimusongelmaan. Pelkistämisvaihe toteutettiin manuaalisesti alleviivaamalla aineistosta ilmaisuja, jotka koskivat kotouttamisohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuutta, kotouttamisohjelman toimeenpanon edellytyksiä ja toimijoiden sitouttamista kotouttamisohjelman tavoitteiden toteuttamiseen. Alleviivatut ilmaisut poimittiin ”leikkaa liimaa” -menetelmällä Word -dokumenttiin ja muotoiltiin taulukoiksi.

Deduktiivisessa analyysissä analyysirunkona kotouttamisohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden arvioinnissa toimi kotouttamisohjelman viitekehys. Ilmaisut ryhmiteltiin analyysirungon mukaisten teemojen alle. Teemoja olivat työllistymisen edistäminen, asumistaitojen edistäminen, osaamisen vahvistaminen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, sosiaalisten suhteiden ja kontaktien mahdollistaminen, neuvonta- ja ohjaustoiminnan laajentaminen, turvallisuuden edistäminen sekä kotoutumisen ja kotouttamisen perusta.

Induktiivisessa eli aineistolähtöisessä analysoinnissa aineistosta etsittiin ilmaisuja, jotka liittyivät kotouttamisohjelman toimeenpanon edellytyksiin ja toimijoiden sitouttamiseen kotouttamisohjelman tavoitteiden toteuttamiseen. Näiden teemojen alle ryhmiteltiin yhteen teemaa koskevat ilmaisut, jotka abstrahoiitiin. Vastaajien alkuperäisilmauksia esitetään tutkimuksen tuloksissa. Sitaatit on muokattu yleiskielisiksi, jotta vastaajia ei voida sitaattien perusteella tunnistaa.

4.3.2 Tutkimuksen tulokset

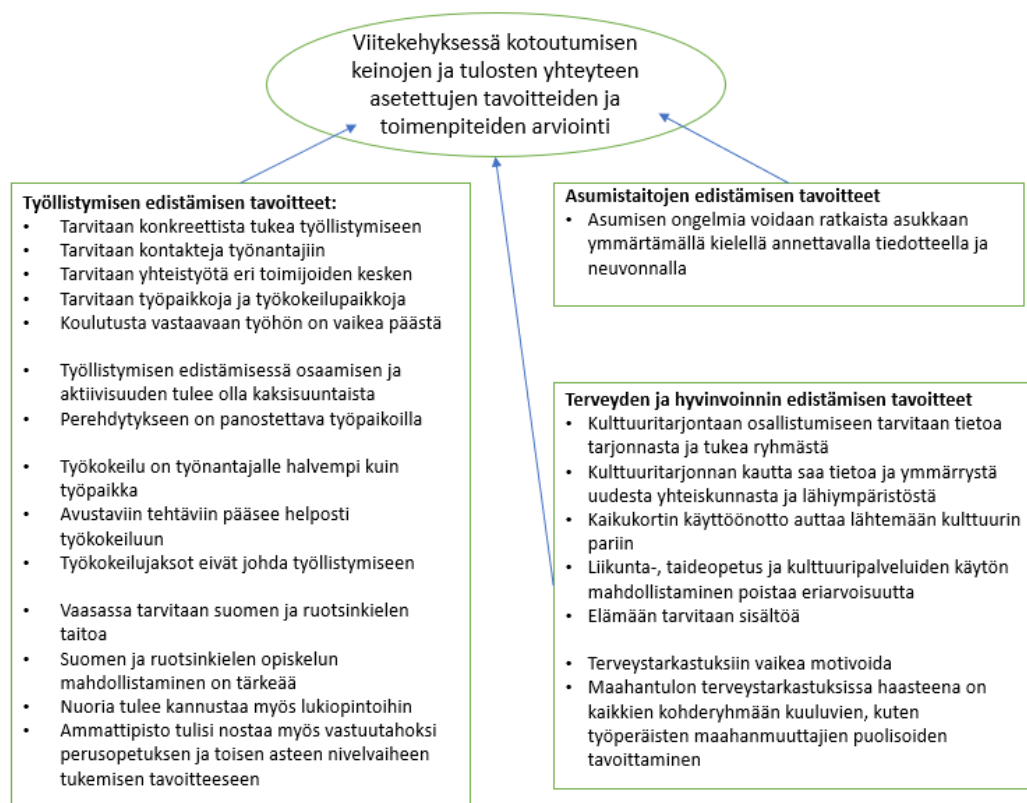
Tässä luvussa esitellään asiantuntijoiden arvioinnit laaditusta kotouttamisohjelmasta. Tutkimustulokset esitellään haastatteluteemojen mukaisesti: kehittämissä laaditun kotouttamisohjelman tavoitteiden ja keinojen tarkoituksenmukaisuus, kotouttamisohjelman toimeenpanon edellytykset ja toimijoiden sitouttaminen kotouttamisohjelman tavoitteiden toteuttamiseen.

Kehittämissä laaditun kotouttamisohjelman tavoitteiden ja keinojen tarkoituksenmukaisuus

Haastateltavat halusivat ensin kertoa yleisiä huomioita kotouttamisohjelmasta. Kotouttamisohjelman yleisilme sai kiitosta selkeydestä ja helppolukuisuudesta sekä konkreettisuudesta. Ohjelman kuvattiin säilyttävän hyvin fokuksensa ja huomioon otettavan kotoutumisen kompleksisuuden. Viitekehys antaa kotouttamisohjelmalle selkeän raamin ja alueella aiemmin tehty kehittämissä tulee ohjelmassa näkyväksi. Haastatteluissa nousi esiin huomion kiinnittäminen terminologiaan. Kotouttaminen ja maahanmuuttaja ovat termejä, jotka ovat saavuttaneet yhteiskunnassa negatiivisen sävyn. Tulisi puhua ennemmin maahanmuuttajataustaisesta henkilöstä kuin maahanmuuttajasta.

”Tämä (Kotouttamisohjelma) on harvinaisen selkeä ja uskoisin, että se viitekehysten näkemys, se toisaalta kuvaa sen kotoutumisen monitahoisuutta, että miten paljon elementtejä siihen vaikuttaa ja se antaa myös semmoisen aika selkeän raamin sille, että kun katsotaan, että mitä ne kotoutumista edistävät toimenpiteet sitten voisivat olla, niin se näkyy tässä.”

Kuviossa 5 esitetään kotouttamisohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuuden arvioinnin tulokset, jotka liittyivät kotoutumisen keinojen ja tulosten viitekehykseen eli työllistymisen edistämiseen, asumistaitojen vahvistamiseen sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Osaamisen vahvistamisen tavoitteet eivät nousseet haastatteluissa keskusteluun.

Kuvio 5. Viitekehysessä kotoutumisen keinojen ja tulosten yhteyteen asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi.

Seuraavassa kuvataan kuvion 5 kotoutumisen keinojen ja tulosten viitekehykseen asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointia.

Työllistymisen edistäminen

Kotouttamisohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuutta arvioidessa maahanmuuttajataustaisten haastattelussa korostui vahvimmin työllistymisen edistämisen merkitys, asiantuntijaryhmässä tämä tavoite ei noussut niin vahvasti keskusteluun. Työllistymiseen tarvitaan konkreettista tukea ja kontakteja työnantajiin, joita maahanmuuttajataustaisella itsellään ei välttämättä ole. Tässä kaupungin rooli nähtiin tärkeäksi. Tarvitaan työpaikkoja ja työkokeilupaiikkoja, kuten ohjelmaan on tavoitteeksi kirjattu. Yksityisiä yrityksiä ei voida velvoittaa palkkaamaan maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, mutta kaupungin roolin haastateltavat näkevät erilaisena. Työllistymisen tukemiseksi he nostivat myös koulun, sosiaalityön ja kotoutumisesta vastaavan tahon yhteistyön ja osallistumisen vahvemmin työllistymisen edistämiseen, TE-palveluiden rinnalla. Maahanmuuttajan oman osaamisen ja aktiivisuuden nähtiin vaikuttavan työllistymiseen yhtä lailla vastaanottavan yhteiskunnan osaamisen ja aktiivisuuden kanssa. Perehdyttämisen he kokivat vievän työnantajalta kenties liikaa aikaa ja resursseja.

”Jonkun pitää auttaa, että heille on töitä, ei vaan että he lähettävät heidän CV:nsä ja odottavat kuusi kuukautta.”

”Miksi kouluilla ei ole suhteita työpaikkojen kanssa tai työnantajan kanssa?”

”Se (työllistyminen) riippuu ihmisestä, hänen osaamisestaan ja hänen ahkeruudestaan. Molempien, maahanmuuttajan ja suomalaisten”

” Ehkä he (työnantajat) eivät kestä odottaa tai selittää koko ajan.” (perehdytys)

Työkokeilua haastateltavat pitivät myös tärkeänä. Maahanmuuttajataustaisena on helpompi löytää työkokeilupaiikka kuin varsinainen työpaikka. Työkokeilu on työnantajalle halvempaa ja avustaviin tehtäviin pääsee helposti. Työkokeiluista esiin nousi kokemus, jossa työharjoittelut eivät kuitenkaan johda työsuhteisiin. Kuuden kuukauden työkokeilun jälkeen ohjaudutaan vaan uudestaan työkokeiluun.

”Vielä meillä on helpompi saada työkokeilu kuin työpaikka, se on halvempi työnantajalle”

”Voi mennä työkokeiluun, kuusi kuukautta (työkokeilua) ja sitten uudestaan koko tämä ja uudestaan vain” (työkokeilusta työkokeiluun)

Toisen kotimaisen kielen opiskelun mahdollistamisen tavoitteen haastateltavat kokivat Vaasassa tärkeäksi. Suomen ja ruotsin kielen taitoa vaaditaan työelämässä. Kolmen vuoden kotoutumisaika ei riitä kahden uuden kielen opiskeluun, mutta on hyvä, että opiskeluun tarjotaan mahdollisuuksia.

”On tosi hyvä, kun nyt ajatellaan järjestää (mahdollisuus opiskella) molemmat kielet, suomi ja ruotsi”

” Ruotsin kieli on tärkeä täällä Vaasassa.”

Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen yksilöllisen tukemisen tavoite herätti keskustelua siitä, kuinka maahanmuuttajataustaiselle nuorelle tarjotaan herkästi ammattikoulupolkua lukio-opintojen sijaan. Suomen kieli toisena kielenä S2 -opetus mahdollistaa haastateltujen mukaan hyvin lukio-opintoja. Haastateltavat toivoivat myös oppilaanohjauksessa enemmän kannustusta lukio-opintoihin ja kannustusta nuorille tekemään työtä haasteellisten oppiaineiden eteen.

”Opo aina sanoi, että miksi sinä et mene Vamiaan. Miksi opo ei sanonut, että jos sinä haluat mennä yliopistoon, sinun pitää tehdä paljon töitä ja lukea ja tehdä näin. Sanotaan vain, että mene ammattikouluun”

”S2 opintoryhmä, tämän minä olen huomannut, että se on tosi hyvä, kun nyt tyttäreni on lukiossa”

Asumistaitojen edistäminen

Asumistaitojen edistäminen nousi esiin vain asiantuntijoiden fokusryhmässä. Asumistaitojen edistämässä asiantuntijat jakoivat kokemuksen tiedonsaannin ja neuvonnan tärkeydestä. Asumisen ongelmia voidaan ratkaista siten, että annetaan tarpeenmukaista tietoa, asukkaan ymmärtämällä kielellä.

”Tässä oli aika paljon tähän asumiseen liittyen, tavallaan lähtökohtana osittain se, että he tulevat puutteellisilla tiedoilla. Tavallaan se asumisen ongelma voisi ratkaistua sillä, että saa sitä tietoa ja he tarvitsevat sitä tietoa”

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Maksuttomien liikunta-, taideopetus ja kulttuuripalveluiden hyödyntäminen nähtiin merkitykselliseksi hyvinvoinnin kannalta. Enemmän kuin maksuttomuutta, peräänkuuluttivat haastateltavat tietoa tapahtumista ja ryhmän tukea. Maahanmuuttajataustaiset kokivat, että on helpompi lähteä tutustumaan kulttuuritarjontaan yhdessä ryhmän kanssa kuin itsenäisesti tai oman perheen kanssa. Kulttuuritarjontaan osallistumalla saa tietoa ja ymmärrystä uudesta yhteiskunnasta ja uudesta lähiympäristöstä. Oman ymmärryksen kautta on myös helpompi antaa tukea omille lapsille. Haastateltavilla oli kokemus siitä, että koulut ja työpaikat järjestävät virkistystoimintaa ja sitä kautta he ovat päässeet osallistumaan kulttuuritarjontaan. He näkivät kaikukortin käyttöönoton auttavan ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita lähtemään kulttuurin pariin. Asiantuntijat näkivät liikunta-, taideopetus- ja kulttuuripalveluiden käytön mahdollistamisen myös poistavan eriarvoisuutta. Näiden palveluiden käyttöönottoon tarvitaan kuitenkin tukea, jotta niihin uskaltaudutaan mukaan.

”Meillä ei ole mitään perheen kanssa, että aina me maahanmuuttajat menemme, kun on opettajat mukana” (kulttuuritarjontaan osallistuminen)

”Harvoin ne menevät, aikuiset maahanmuuttajat, itsenäisesti tai yksinään”

”Kurssilla tai opiskelemassa tai työpaikoilla, niin ne järjestävät sitä (kulttuuritarjontaa)”

”Menemme teatteriin tai menemme ravintolaan yhdessä, se tuntuu hyvältä meille”

Maahantulon terveystarkastusten laajentaminen koskemaan kaikkia maahantuli-joita nähtiin terveyden edistämisen näkökulmasta hyväksi. Haasteeksi nousee erityisesti työperäisten maahanmuuttajien perheenjäsenten tavoittaminen ja ihmisten

motivoiminen, mikäli terveystarkastuksista aiheutuu heille kustannuksia. Terveystarkastukset eivät ole pakollisia muuten kuin joissakin koulutusohjelmissa.

”Terveysten edistämisen näkökulmasta on tietysti hyvä, et pääsisi käsiksi, mutta siinä ei ole oikein työkaluja”

”Mikäli ne velvoittavat sitä ihmistä, että sen edellytys, että tulet tänne, on se, että olet käynyt ne terveystarkastukset, tietysti moneen koulutusohjelmaan vaaditaan määrätty esimerkiksi sairaanhoitaja, mutta että muuten se on aika vaikeaa”

”Millä nämä ihmiset tavoitetaan?”

Sosiaalisten suhteiden ja kontaktien mahdollistaminen

Seuraavassa kuviossa 6 esitetään kotouttamisohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden tarkoituksellisuuden arvioinnin tulokset, jotka liittyivät sosiaalisten suhteiden ja kontaktien mahdollistamiseen.

Kuvio 6. Viitekehyksessä sosiaalisten kontaktien yhteyteen asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi.

Seuraavassa kuvataan kuvion 6 sosiaalisten kontaktien viitekehukseen asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointia.

Sosiaalisten suhteiden ja kontaktien mahdollistamisen tavoitteen haastateltavat näkivät tärkeänä. Niin lasten kuin aikuistenkin tulee oppia tulemaan toimeen ja tehdä yhdessä asioita suomalaisten kanssa. Ei segregaatiota eli eriyttämistä, vaan inklusiota, yhteisöön kuulumista. Sosiaalisia suhteita rajoittaa se, että kontaktit rakentuvat pätkittäisiin suhteisiin, kuten työkokeiluihin tai kursseihin. Kun elämässä ei ole pysyvyyttä, vaikuttaa se myös hyvinvointiin. Tarve sosiaalisiin kontakteihin ja osallisuuteen ryhmässä korostuu.

”Pitää mennä ulos ja tehdä jotain muiden lasten kanssa, ei vaan maahanmuuttajien vaan suomalaisten lasten kanssa.”

”Että aina kolmen tai neljän kuukauden välein, meidän pitää vaihtaa ja tehdä jotain toisten ihmisten kanssa, että ei saa olla samassa ryhmässä pitkän aikaa. Että ei, kahden tai kolmen kuukauden välein he menevät ja työskentelevät ja opiskelevat, eri ryhmässä. Tämä vaikuttaa ihmisiin, heistä tuntuu, että he eivät elä hyvin.”

”Minä tarvitsen jotain, toisten ihmisten kanssa, joka tapahtuu.”

Haastateltavat korostivat sosiaalisten kontaktien mahdollistamisen tavoitteen tärkeyttä, mutta näkivät ohjelmaan kirjattujen toimenpiteiden jäävän tavoitteen osalta ohueksi. Haastateltujen mukaan kotouttamisohjelmalla ei voida velvoittaa eri väestöryhmien jäseniä sosiaaliin suhteisiin keskenään. Tärkeää on tukea jo olemassa oleviin palveluihin osallistumista. Tämä vaatii toteutuakseen jonkun tahon organisoimaan ja toimimaan linkkinä maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön välillä. Koulut nähtiin hyväksi tahoksi vahvistamaan sosiaalisia suhteita, sillä siellä lapset jo muutenkin kohtaavat toisensa. Haastateltavat kokivat, että asenneilmapiiriin vaikuttaminen voisi lähteä lapsista.

”Tämä on hyvä lähtökohta, että pyritään avaamaan eri tahoja ja eri palveluja, mahdollisuuksia ja aktiviteetteja maahanmuuttajataustaisille ja heitä lisäämään sinne normaaliin toimintaan, mutta se että miten se tapahtuu, niin monesti siihen tarvitaan sitten se joku, joku kolmas, se linkki siihen välille”

”Tämä jää vähän ohueksi, se konkretia näitten sosiaalisten suhteiden ja kontaktien mahdollistamiskohdassa.”

”Sosiaaliset suhteet, ne ovat aina semmoinen ikuisuuskyseminen, että miten saadaan ihmisiä yhteen ja kunnalla tai millään toimijalla ei ole mandaattia pakottaa ketään, että sinun täytyy vaikka leikkiä maahanmuuttajien kanssa. Koulussa sitä on mahdollista tietysti jonkin verran siinä arjessa järjestää

niitä tilanteita, että lapset kohtaavat ja oppivat toisiltaan, mutta aikuisia- ei ole kenelläkään sitä mandaattia.”

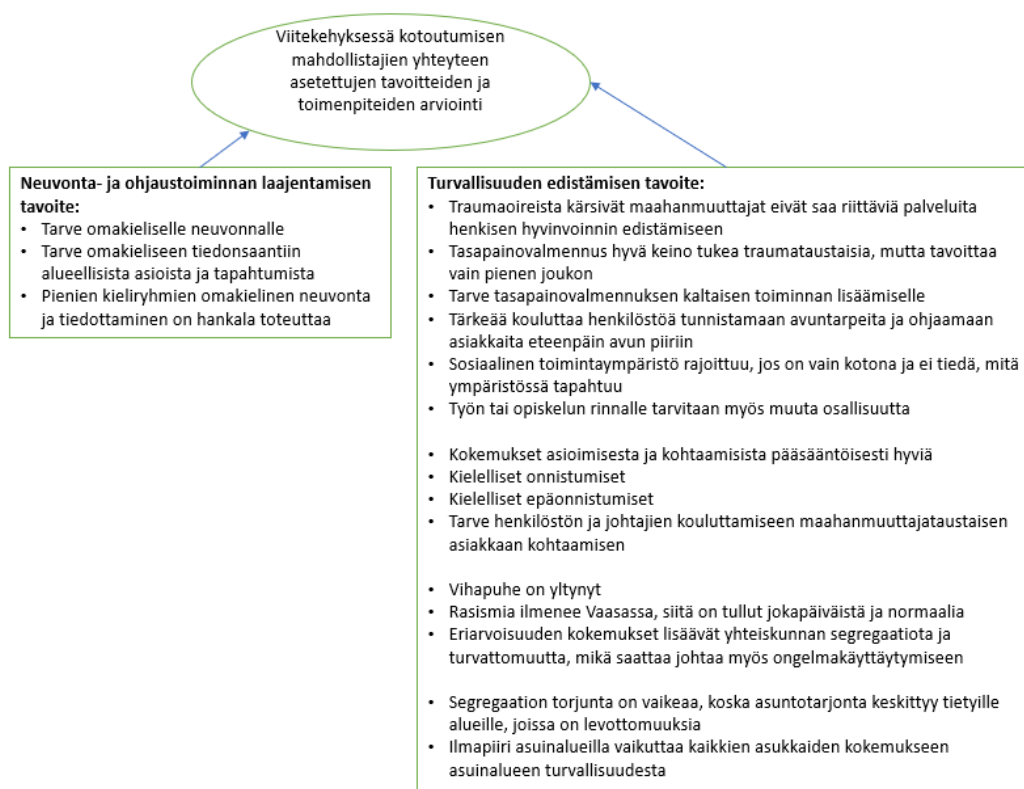
Joensuussa kehitetty perhekoulumalli oli haastatelluille vieras. He kuitenkin nostivat vanhempien osallisuuden merkitykselliseksi lapsen koulunkäynnin tukemisessa. Haastateltavat toivat esiin tutkimustuloksia, joissa lapsen koulumenestykseen ja kouluviihtyvyyteen vaikuttaa vahvasti vanhempien osallistuminen ja kotoa saatu tuki. Maahanmuuttajataustaisten vanhempien osallisuutta lasten koulumaailmassa voitaisiin parantaa esimerkiksi tulkkausikäytännöillä ja omakielisellä tiedottamisella.

”Osallistuminen ei ole vaan osallistumista sinne koulun toimintoihin vaan myös se mitä kotona tuetaan”

”Sehän ei ole yksittäisen opettajan asia, vaan se on koulun ja sen koulun ylläpitäjän asia, että mitenkä se, että jos ihan oikeasti halutaan, myös niille lapsille taata tasavertaiset mahdollisuudet siihen koulunkäyntiin ja siihen tukeen, mitä he tarvitsevat. Koska kaikki tutkimukset osoittavat sen, että sen lapsen sekä koulumenestys että viihtyvyys paranevat, mitä enemmän se vanhempi pystyy siihen jollain tavalla osallistumaan”

Neuvonta- ja ohjaustoiminnan laajentaminen

Kuvio 7 esittää kotouttamisohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuuden arvioinnin tulokset, jotka liittyivät kotoutumisen mahdollistajien eli neuvonta- ja ohjaustoiminnan laajentamisen ja turvallisuuden edistämisen tavoitteisiin ja toimenpiteisiin.

Kuvio 7. Viitekehyksessä kotoutumisen mahdollistajien yhteyteen asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi.

Seuraavassa kuvataan kuvion 7 kotoutumisen mahdollistajien yhteyteen viitekehukseen asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointia.

Neuvonta- ja ohjaustoiminnan laajentamisen tavoitteissa haastateltavat nostivat esiin omakielisen neuvonnan ja tulkkaustoiminnan monipuolistamisen. Ongelmia voidaan ratkaista ja kynnyksiä madaltaa tarjoamalla omakielistä tietoa ja neuvontaa. Omakielinen tiedottaminen ja neuvonta nousivat esiin myös asumistaitojen edistämässä. Mallia omakieliseen ohjaukseen voitaisiin haastateltavien mukaan hakea lähikunnista, kuten Rannikko-Pohjanmaan sosiaali- ja perusterveydenhuollon kuntayhtymän (K5) -alueelta, missä omakieliset yhteiskunta ja hyvinvointineuvojat on otettu käyttöön. Tulkkausikäytäntöjen monipuolistaminen, kuten video- ja mobiilitulkkausten käyttöönotto, nähtiin viranomaistyössä tarpeelliseksi. Neuvonta- ja ohjaustoiminnan laajentamisen tavoitteeseen esittivät haastatellut omakielisiä Facebook -ryhmiä, joissa voitaisiin tiedottaa Vaasan tapahtumista sekä kertoa

yhteiskunnallisista asioista kuten lainsäädännöstä. Omalla äidinkielellä saatu neuvonta koettiin tärkeäksi erityisesti maahantulon alkuvaiheessa, mutta myös useamman vuoden maassa asumisen jälkeen haastateltava seuraa omankielistä yhteiskunnallisista asioista tiedottavaa ryhmää Helsingistä. Haastateltavat totesivat ryhmän vaativan ylläpitoa ja pohtivat olisiko tällainen jonkun ammatillisen tahon vastuualuetta tai miten yhdistykset tai aiemmin maahan tulleet henkilöt voisivat auttaa. Haasteena he näkivät muun muassa pienet kieliryhmät, joille ei ole omia yhdistyksiä.

”Se on tärkeää (omakielinen neuvonta), kun he (uudet maahanmuuttajat) tulevat, niin heillä ei ole kieltä, vain äidinkieli, samaa äidinkieltä puhuvat, he auttavat, kun he asuvat täällä.”

”Omassa työssäni tuo tulkkausten monipuolistaminen niin se on todella hyvä ja hyvä, että se on nostettu esiin”

”Tarvitaan omalla kielellä sitä infoa.”

Turvallisuuden edistäminen

Henkisen hyvinvoinnin edistämisessä haastateltavat näkivät tärkeimmäksi sen, että ihmiset eivät jää kotiin. Jos ei ole työtä tai opiskelupaikkaa, niin silloin liikkuu vain kaupan ja kodin välillä. Kun ei tiedä, mitä ympäristössä tapahtuu ja ei osallistu mihinkään, ei ihminen kotoudu. Ilman kielitaitoa ei voi myöskään kommunikoida ihmisten kanssa. Asiantuntijat kokivat, että maahanmuuttajat, jotka kärsivät trauma-oireista, eivät saa riittäviä palveluita Vaasassa henkisen hyvinvoinnin edistämiseen. Haasteeksi mielenterveys- ja riippuvuuskeskus Horisontissa on asiantuntijan mukaan nimetty yhteisen kielen puuttuminen ja tulkin käyttäminen. Ohjelmaan kirjattu tasapaino- ja valmennus nähdään hyväksi keinoksi tukea traumataustaisia, mutta se tavoittaa vain pienen joukon ihmisiä. Tasapaino- ja valmennuksen kaltaisen toiminnan lisäämiselle nähdään selkeä tarve. Haastateltavat näkivät tärkeäksi myös henkilöstön kouluttamisen tunnistamaan avuntarpeita ja ohjaamaan asiakkaita eteenpäin avun piiriin.

”On vaikeaa, kun tulee pitkiä aikoja, että on vaan kotona. Se ei ole terveellistä ihmiselle”

”Toi on tosi hyvä tuo tasapainoinfo, tasapainovalmennus. Se on tosi hyvä, mutta se ei tavoita hirveän montaa ihmistä.”

”Minulla oli tuo sama mielessä, että kun on paljon, paljon henkisesti huonosti voivia, että on tosi hyvä, että siihen on kiinnitetty huomiota ja justiin samaa, että toivottavasti tämä on vaan alku.”

”On erittäin tärkeää, että koulutetaan henkilöstöä siis juuri kaupungilla, niin kuin tähän, että tunnistaa ja että osaa ohjata sitten eteenpäin.”

Myönteisen kohtaamisen edistämisen tavoitteesta keskusteltaessa haastateltavien kokemukset asioimisesta ja kohtaamisista olivat pääsääntöisesti hyviä. Sekä oma, että palvelua tarjoavan työntekijän kielitaito, on vaikuttanut kohtaamiskokemuksiin. Haastateltavat puhuivat kielellisistä onnistumisista ja toisaalta kielellisistä epäonnistumisista. Kun molemmat, sekä palvelun käyttäjä, että palvelun tarjoaja, osaavat englantia, niin asiointi sujuu helposti. Haasteellisia kokemuksia oli syntynyt tilanteissa, joissa viranomainen ei puhunut englantia. Maahanmuuttajataustaisilla haastateltavilla oli molemmilla vahva englanninkielen taito, mikä on vaikuttanut heidän kokemuksiinsa kohtaamistilanteissa. Kun maahan muuttaneella on ollut kielitaitoa, on voinut heti kommunikoida ihmisten kanssa. Kohtaamiskokemukset saattavat olla erilaisia henkilöillä, joilla ei ole englannin kielen taitoa. Vaikeimmat kokemukset kohtaamisista ovat haastateltavilla liittyneet työharjoittelupaikan löytymiseen, luottamuspulaan ja yhteydensaamisen ongelmiin. Keskusteltaessa henkilöstön kouluttamisesta kohtaamaan maahanmuuttajataustaisia asiakkaita, nostivat haastateltavat esiin, että palveluissa osataan esimerkiksi jo hyvin käyttää selkokieltä. Erityisesti lääkärinajanvaraus sai kiitosta. Maahanmuuttajataustaiset haastateltavat eivät nähneet koulutustarvetta, heidän mielestään ihmisiä ei voida pakottaa puhumaan hitaasti. Asiantuntijafokusryhmässä taas nähtiin tarpeelliseksi myönteisen kohtaamisen edistämisen tavoitteeseen kirjattu henkilöstökoulutus. He nostivat esiin myös johtajien kouluttamisen maahanmuuttajataustaisen asiakkaan kohtaamiseen ja heidän palvelutarpeensa ymmärtämiseen.

”Kieli auttaa, että voi puhua ihmisten kanssa. Erityisesti päiväkodissa minulla on hyvä suhde opettajien kanssa ja koulussa. Olen saanut ainoastaan hyvää palvelua.”

”Se riippuu, mitä palvelua sinä tarvitset, mutta yleensä palvelu on hyvää, tosi hyvää.”

”Vain mikä on vaikeaa, niin kun sinä haet työharjoittelupaikkaa. Se vie paljon aikaa, että sinä onnistut ja saat työharjoittelupaikan. Ja sitten joku ei luota siihen, kuka sinä olet? Minä en tiedä kuka sinä olet?”

”Ruvetaan toivottavasti jotenkin systemaattisesti kouluttamaan henkilöstöä, että miten siinä veloitetaan johto mukaan, ettei se ole vaan työntekijätaso, vaan että siellä olisi ne eri johtoportaat mukana.”

Vihapuhetta ennaltaehkäisevien toimintamallien kehittämisen ja käyttöönoton tavoite nähtiin erittäin tärkeäksi, mutta vahvempaa fokusta asenneilmapiiriin vaikuttamiseen peräänkuulutettiin. Rasismiin tulee olla systemaattinen nollatoleranssi, läpi koko kunnan. Asennevaikuttamisen tulee lähteä kunnassa johtotasolta. Johdon on tuettava toimijoita työssään ja annettava työkaluja. Haasteiden edessä työntekijää ei saa jättää yksin, vaan johdolla on aina vastuu. Johdon tulee myös ottaa kantaa, viestittää kunnan tahtotilaa ja vaikuttaa asenteisiin.

Haastateltavat nostivat esiin huolen siitä, miten paljon rasismia ilmenee Vaasassa ja kuinka siitä on tullut jokapäiväistä ja normaalia. Vihapuhe yhteiskunnassa on yltynyt. Keskustelupalstojen kommentit järkyttivät haastateltavia. Vaikka vihapuhetta vastaan taistelee faktatiedolla, on ihmisiä, jotka eivät halua tietoa vastaanottaa. Eriarvoisuuden kokemukset lisäävät haastateltavien mukaan yhteiskunnan segregoitumista ja turvattomuutta, mikä saattaa johtaa lopulta ongelmakäyttäytymiseen.

”Mitä minä ehkä kaipasin täältä (Kotouttamisohjelmasta) on se, että toisaalta ehkä vahvempi fokus siihen asenneilmapiiriin, mikä on koventunut koko ajan, nollatoleranssiin.”

”Täytyy tulla semmoinen systemaattinen nollatoleranssi (rasismiin) ja sen täytyi mennä läpi koko kunnan, tietenkin kaikki muut, mutta kunnan koto-ohjelmahan se on.”

”Vaikka Vaasassa usein hehkutetaan, että tämä on monikulttuurinen ja jopa kansainvälinen kaupunki, niin kyllähän täällä on tosi paljon rasismia.”

Segregaation torjunta on yksi kotouttamisohjelman jatkuvista tavoitteista. Haastateltavat kokivat, että segregaation torjunta on vaikeaa, koska asuntotarjonta keskittyy tietyille alueille, joissa on levottomuutta. Ilmapiiri asuinalueilla vaikuttaa kaikkien asukkaiden kokemukseen asuinalueen turvallisuudesta. Haastattelussa nousi esiin ehdotus, että kaupunki voisi esimerkiksi käännöskustannuksilla tukea Vaasassa aktiivisesti jo toimivia asukasyhdistyksiä huomioimaan myös maahanmuuttajataustaisia asukkaita ja kutsumaan heitä mukaan toimintaan.

”Asumiseenhan liittyy myös vahvasti turvallisuuden tunne ja semmoisen jatkumon tunne.”

”Sitten, kun täällä luki siitä segregaatiosta, että ei olisi niin niitä tiettyjä asuinryhmittymiä, niin ne osoitteet, mihin ne (kiinteistöyhtiö) niitä (vapaita vuokra-asuntoja) tarjoaa, siellä ei välttämättä ole pikkulapsiperheen ihan rauhallista olla.”

Kotoutumisen ja kotouttamisen perusta

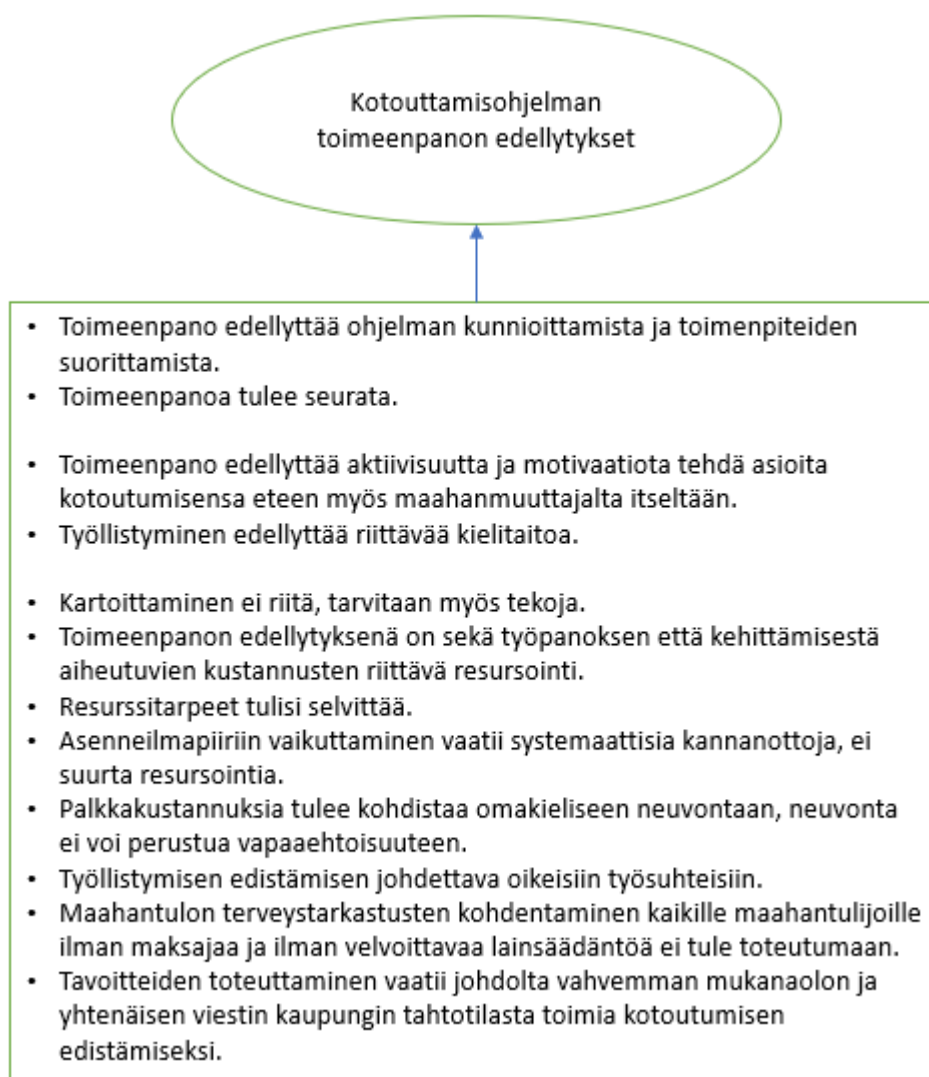
Kotouttamisohjelmaan on kotoutumisen ja kotouttamisen perustaksi kirjattu tavoite kotoutumisen koordinaatiosta ja pysyvän resurssin osoittamisesta kotoutumisen koordinointiin. Tämä ei noussut haastatteluissa keskusteluihin.

Kotouttamisohjelmaan on kirjattu myös koko ohjelman läpileikkaavia tavoitteita. Haastateltujen mukaan osallisuuden vahvistaminen, työllistymisen ja hyvien väestösuhteiden edistäminen näkyvät ohjelmassa, mutta lapsen edun huomioiminen ei konkretisoidu. Ohjelma kaipaa vahvaa fokuusoitumista lapsen edun huomioimiseen toimenpidetasolla.

”täällä on huomioitu justiin niin kuin nämä kotoutumisen kannalta tärkeät elementit ja paljon erilaisia toimenpiteitä, mutta se ehkä mikä minua mieltäyttää, jos minä ottaisin tästä yhden semmoisen suurimman, ainakin minun ajatuksissa suurimman tällaisen ontuvan osan on se, että täällä sanotaan johdannossa, että ohjelman läpileikkaavia tavoitteita on ovat osallisuuden vahvistaminen, no se näkyy, työllistämisen ja hyvien väestösuhteiden edistäminen sekin näkyy ja lapsen edun huomioiminen, mutta minä en löydä sieltä loppujen lopuksi kovin paljon semmoista, jossa on (lapsen etu) niin kuin erityisesti nostettu.”

Kotouttamisohjelman toimeenpanon edellytyksiä

Kuvio 8 esittää asiantuntijoiden näkemyksiä kotouttamisohjelman toimeenpanon edellytyksistä.

Kuvio 8. Kotouttamisohjelman toimeenpanon edellytykset.

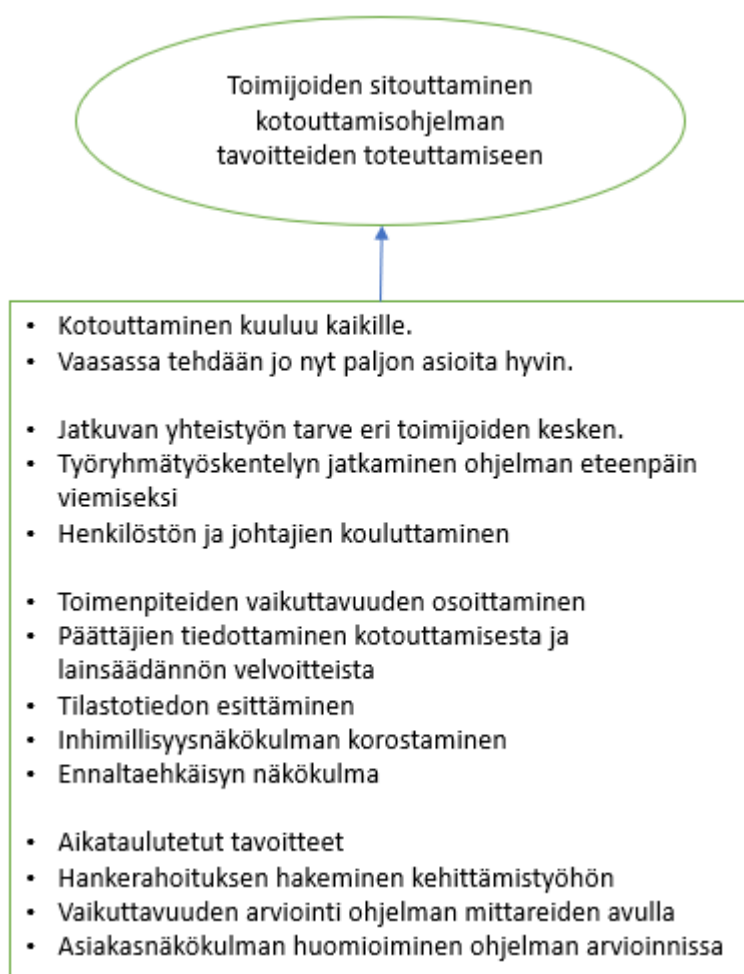
Haastateltavia pyydettiin kertomaan kotouttamisohjelman toimeenpanon edellytyksistä. Heidän mukaansa kotouttamisohjelman toimeenpano edellyttää ohjelman kunnioittamista ja toimenpiteiden suorittamista. Toimeenpanoa tulee seurata. Toimeenpano edellyttää aktiivisuutta ja motivaatiota tehdä asioita kotoutumisensa eteen myös maahanmuuttajalta itseltään. Työllistymisen edistämiseksi pelkkä Vaasan kaupunkiorganisaation maahanmuuttajataustaisten henkilöiden osuuden kartoittaminen ei riitä. Tulee oikeasti tarjota työkokeilupaikkoja ja työpaikkoja. Myös maahanmuuttajataustaisten perehdytykseen ja koulutukseen työpaikoilla tulee panostaa. Toimeenpano edellyttää kannustusta maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllistämiseen ja työkokeilupaikkojen tarjoamiseen sekä avointa hyväksyvää

ilmapiiriä. Maahanmuuttajalta itseltään työllistymisen edistämisen tavoitteen toimeenpano edellyttää riittävää kielitaitoa. Asiantuntijoiden mukaan kotouttamisohjelman toimeenpanon edellytyksenä on sekä kehittämistyöhön kohdennetun työpanoksen että kehittämisestä aiheutuvien kustannusten riittävä resursointi. Resurssitarpeet tulisi selvittää. Esiin nousi myös huoli tavoitteiden toteutumisesta riittämättömillä resursseilla, erityisesti Welcome Officen harteille on ohjelmasta kasautunut iso vastuu.

Palkkakustannuksia tulee kohdistaa omakieliseen neuvontaan. Se ei voi perustua vapaaehtoisuuteen. Asiantuntijat toivoivat myös työllistämisen edistämisen tavoitteen johtavan oikeisiin työsuhteisiin, ei saa olla maksuttoman työvoiman hyväksikäyttöä työkokeilujen muodossa. Asenneilmapiiriin vaikuttaminen vaatii kaupungin johtotasolta kannanottoja, ei niinkään suurta resursointia. Maahantulon terveystarkastusten kohdentaminen kaikille maahantulijoille ilman maksajaa ja ilman velvoittavaa lainsäädäntöä nähtiin tavoitteeksi, joka ei tule toteutumaan. Alueelle on haettu hankerahoitusta, jossa huomiota kiinnitetään juuri asettautumispalveluihin ja työperäisen maahantulijan perheenjäsenien tukemiseen.

Toimijoiden sitouttaminen tavoitteiden toteuttamiseen

Kuvio 9 esittää asiantuntijoiden näkemyksiä toimijoiden sitouttamisesta kotouttamisohjelman tavoitteiden toteuttamiseen.

Kuvio 9. Toimijoiden sitouttaminen kotouttamisohjelman tavoitteiden toteuttamiseen.

Haastateltavia pyydettiin kertomaan keinoista, joilla toimijoita voidaan sitouttaa kotouttamisohjelman tavoitteiden toteuttamiseen. Haastateltavat kokivat, että Vaasassa tehdään jo nyt paljon asioita hyvin. Maahanmuuttajien osallisuuteen tulee panostaa, jotta he myös jäävät alueelle. Seuranta sitouttaa toimijat tavoitteiden toteuttamiseen. Maahanmuuttajataustaiset haastateltavat ilmaisivat huolen siitä, että ohjelman tavoitteet jäävät sanomisen asteelle. Sitouttaa voidaan osoittamalla toimenpiteiden vaikuttavuutta sekä niiden heijastumista koko perheen hyvinvointiin. Jatkuva yhteistyö eri toimijoiden kesken sitouttaa myös. Haastateltavien mukaan vaasalaisilla organisaatioilla on hyvä motivaatio toimia tavoitteiden toteuttamiseksi. Vedota voidaan myös kustannuksiin, pienillä asioilla voi olla suuri merkitys hyvinvoinnille. Kotona olo tai sairastuminen tulee kalliiksi yhteiskunnalle.

Asiantuntijat arvostivat sitä, että ohjelman laatimiseen on osallistunut mittava ja monipuolinen joukko. Toimijoiden sitouttamista kotouttamisohjelman tavoitteiden toteuttamiseen voidaan juuri näiden ohjelman laatimiseen osallistuneiden työryhmien kautta viedä eteenpäin. Asiantuntijat nostivat myös vahvasti esiin, että kotouttaminen kuuluu kaikille, se ei ole kunnassa ainoastaan kotouttamispalveluiden vastuulla. Työryhmien työskentelyn jatkaminen toimeenpanovaiheen jälkeen nähtiin myös ohjelmaan sitouttavana, samoin kuin kouluttaminen kotouttamisohjelman teemojen sisältöihin ja vastuun jakaminen työryhmissä. Henkilöstöä, johtajia ja myös kunnan päättäjiä tulisi kouluttaa kotoutumisen viitekehyksen kautta ja osaaamista tulisi lisätä myös lainsäädännön velvoitteista. Tavoitteiden toteuttaminen vaatii johdolta vahvemman mukanaolon ja yhtenäisen viestin kaupungin tahtotilasta toimia kotoutumisen edistämiseksi. Aikataulutetut tavoitteet nähtiin myös toimivaksi keinoksi.

Sitouttaa voidaan myös tiedon avulla. Kotouttamisohjelmaa tulee seurata ja kehittämistoimista saatuja tuloksia tuoda esiin. Mittareiden avulla vaikuttavuutta voidaan tehdä näkyväksi. Inhimillisyyšnäkökulmaa tulee korostaa, me olemme ihmisiä, emme kulttuureja. Toimijoita voidaan sitouttaa tavoitteiden toteuttamiseen myös ennaltaehkäisyn näkökulmasta: tulee pohtia mitä tapahtuu, jos maahanmuuttajataustaisia ei tueta kotoutumaan.

Kehittämisaikatuksena esiin tuotiin hankerahoituksen mahdollisuudet. Rahoitusta ohjelman kehittämistyölle voidaan hakea hankerahoituksen kautta. Hankkeiden juurtumista ja jatkuvuutta tulisi tukea koordinaation kautta. Myös käyttäjänäkökulma tulisi huomioida kotouttamisohjelman arvioinnissa.

5 POHDINTA

Seuraavassa kuvataan kehittämistyön ja sen tutkimuksellisen osuuden eettisiä kysymyksiä, luotettavuuden arviointia, kehittämistyön ja tutkimustulosten tarkastelua, johtopäätöksiä ja jatkotutkimusehdotuksia.

5.1 Eettiset kysymykset

Tutkimus toteutettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjein, hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Tutkimuksessa noudatettiin yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta sekä rehellisyyttä ja avoimuutta (TENK 2012). Työryhmiin sekä kotouttamisohjelman arvioinnin fokusryhmiin osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen, eikä osallistumisesta maksettu erillisiä palkkioita. Eettisiä kysymyksiä pohditaan seuraavaksi sekä kehittämistyön että sen tutkimuksellisen osuuden osalta.

Kehittämistyön eettiset kysymykset

Tutkimusaiheen valinta on eettinen ratkaisu, jonka tutkija tekee. Tutkijan tulee pohdita aiheen yhteiskunnallista merkitystä. Tutkimuksen oikeutuksen lähtökohtana ja tutkimusetiikan periaatteena on tutkimuksen hyödyllisyys. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 218.) Kehittämistyötä tarjottiin tutkijalle opinnäytetyön aiheeksi kesällä 2018. Aihetta tarjosi tutkijan esimies. Aihe oli tutkijan mielestä innostava ja haastava ja se pohjautui kunnan lakisääteiseen velvoitteeseen päivittää vanhentunut kotouttamisohjelma. Kotouttamisohjelman laatimiseen oli tarve, sillä Vaasan edellinen kotouttamisohjelma oli laadittu vuosille 2014-2017. Maahanmuuttajaneuvoston päätöksellä edellisen kotouttamisohjelman ohjelmakautta oli jatkettu vuodella eteenpäin, vuoteen 2018. Näillä perusteilla tämän tutkimuksen aihe oli eettinen.

Kotouttamisohjelman laatimisen työryhmiin kutsuttiin laaja-alaisesti eri hallinnon aloilta ja järjestökentältä henkilöitä, joilla oli tietoa kehittämistarpeista. Tutkittavan tulee olla täysin tietoinen tutkimuksen luonteesta ja osallistumisen on perustuttava tietoiseen suostumukseen (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 219). Työryhmiin osallistuneet saivat etukäteen tietoa kehittämistyöstä, arvion työskentelyyn

varattavasta ajasta sekä tiedon kehittämistyössä laaditun aineiston käsittelystä ja säilyttämisestä. Työryhmätyöskentelyyn osallistuneista julkaistiin nimilistä kotouttamisohjelman selvitysosan yhteydessä. Vaasan kaupungin kotouttamisohjelma vuosille 2019-2022 ja sen selvitysosa julkaistiin valmistumisen jälkeen Vaasan kaupungin internetsivuilla sekä kansallisilla kotouttaminen.fi-internetsivuilla. Työryhmään osallistuvia tiedotettiin asiasta kirjallisessa tiedotteessa (LIITE 1) sekä suullisesti työryhmätyöskentelyn käynnistyessä. Keskeistä tutkimustyössä on anonyymiteetin huomioiminen (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 221). Tässä opinnäytetyössä raportoitiin työryhmien työskentelyä siten, ettei yksittäistä työryhmään osallistunutta henkilöä voida tunnistaa raportoinnista. Anonyymiteetti tarkoittaa myös sitä, että tutkimustietoja ei luovuteta tutkimusprosessin ulkopuolisille (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 221). Muistiinpanot työryhmien työskentelystä säilytettiin huolellisesti turvallisessa paikassa ja hävitettiin asianmukaisesti kehittämistyön valmistumisen jälkeen. Työryhmien kokoamisessa tutkija pyrki huomioimaan, että oikeat tahot olivat työryhmissä edustettuina. Pyrkimyksestä ja työryhmien laaja-alaisuudesta huolimatta saattaa olla tahoja, jotka kokivat jääneensä työryhmätyöskentelyn ulkopuolelle. Työryhmiin osallistuneista 66 henkilöstä maahanmuuttajataustaisia oli 19 eli lähes kolmannes. Koska kotouttamisohjelman laadinnassa haluttiin saada kuva kehittämistarpeista käytännön työtä tekeviltä ihmisiltä, saattoi päättävässä asemassa olevien henkilöiden osallisuus jäädä liian vähäiseksi. Työryhmätyöskentelyyn sitouduttiin hyvin. Jatkossa poissaolojen kohdalla tulisi velvoittaa varahenkilön järjestämistä, jotta jokaisen tahon ja työryhmään kutsutun organisaation edustus ja osallisuus olisi turvattu.

Tutkimuksen eettiset kysymykset

Kotouttamisohjelman arviointiin kutsuttujen haastateltavien valinnassa painotettiin asiantuntemusta sekä sitä, etteivät haastateltavat olleet itse osallistuneet kotouttamisohjelman laatimiseen. Haastateltavien tuli myös olla riippumattomia poliittisista sidoksista. Tutkimukseen osallistumisen tulee olla aidosti vapaaehtoista (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 2019). Kotouttamisohjelman arviointiin osallistuneet saivat myös etukäteen tietoa tutkimuksesta tutkittavan tiedotteessa (LIITE

2), arvion haastattelulle varattavasta ajasta sekä tiedon aineiston käsittelystä ja säilyttämisestä. Tutkijan tulee kuvata tutkittavalle oma eettinen vastuunsa tutkijana (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 219). Tutkimukseen osallistuneet ilmaisivat suostumuksensa saapumalla paikalle. Tutkimus toteutettiin siten, ettei yhtäkään vastaajista voida tutkimuksesta tunnistaa. Tutkijan tulee suojella mahdollisimman hyvin tutkittavien yksityisyyttä (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 218). Vastaajien nimiä ei julkaista ja tutkimuksen tulosten julkaisemisessa sitaattit muutettiin yleiskielelle anonyymiyden varmistamiseksi. Tutkimuksen valmistumisen jälkeen tutkimusaineisto eli nauhoitteet ja litteroinnit haastatteluista hävitettiin asianmukaisesti.

5.2 Luotettavuus

Hyvään lopputulokseen pääsemiseksi ja lopputuloksen todentamiseksi tarvitaan kehittämistutkimuksessa tieteellisyyttä. Kehittämistutkimus koostuu kahdesta prosessista, kehittämistyöstä ja tutkimustyöstä. (Kananen 2012, 162.) Seuraavassa kuvataan kehittämistyön ja tutkimuksen luotettavuuden arviointia.

Kehittämistyön luotettavuus

Kehittämistyön luotettavuus perustuu hyvään dokumentaatioon tutkimusprosessin vaiheista ja tuloksista. Dokumentaation kautta todennetaan mitä ja miten on tehty. (Kananen 2012, 163.) Tässä kehittämistyössä tutkija on huolellisesti dokumentoinut jokaisen kehittämistyön vaiheen. Jokaisessa työryhmässä tutkija kirjasi tarkasti keskustelun, mitä työryhmässä käytiin. Työryhmistä kirjattiin muistiot, jotka lähetettiin työryhmään osallistuneille. Dokumentit maahanmuuttajaneuvoston kokouksista ja lautakuntien lausunnoista löytyvät Vaasan kaupungin internetsivuilta ja ne ovat julkisia. Kehittämistyön raportoinnissa tutkija on huolellisesti tarkistanut, että kaikki tapahtumat, jotka ovat kotouttamisohjelman laatimiseen vaikuttaneet, on kirjattu.

Kehittämistyössä käytetyn teoreettisen viitekehyksen luotettavuus on tutkimuksen perusta. Lähdekirjallisuutena käytettiin kansainvälistä tutkimusta, jonka tutkimus-

tuloksena rakennetun viitekehyksen elementeistä haettiin myös kansallisia tutkimustuloksia. *Indicators of integration* -viitekehystä on käytetty myös maakunnallisen kehittämisen viitekehyksenä Hyvä alku Pohjanmaalla -hankkeessa. Pietarsaaren kotouttamisohjelma 2018-2021 on myös laadittu Agerin ja Strangin (2004) viitekehyksen pohjalta. Maahanmuuttoa ja kotoutumista koskevaa tutkimustietoa löytyy runsaasti. Tutkimustietoa käytettiin tässä kehittämistyössä kotouttamisohjelman viitekehyksen laadinnassa sekä kotouttamisohjelman tavoitteiden tukena erityisesti toimeenpanovaiheessa.

Kehittämistutkimuksessa tutkimustyön pyrkimyksenä on muutos. Kehittämistutkimuksen luotettavuuskriteereitä arvioitaessa poistuu yksi tärkeimmistä tieteellisyyden kriteereistä, mikä perinteisessä tutkimuksessa on: tutkijan pyrkimättömyys vaikuttaa tutkittavaan ilmiöön eli kehityskohteeseen. (Kananen 2012, 166.) Tämän tutkimuksen tekijä työskentelee kaupungin kotouttamispalveluissa. Kotouttamisohjelman laatimisessa ja sen arvioinnissa tutkija toimi objektiivisesti omista mielipiteistään ja toivomuksistaan huolimatta. Tutkija on kuitenkin työryhmiä ohjattaessa ohjannut työryhmiä yhteiseen suuntaan ja linjaltaan yhdenmukaisten tavoitteiden asettamiseen. Tutkija on myös työparinsa kanssa sanoittanut tavoitteet yhteneväiseen muotoon. Tavoitteita sanoitettiin siten, että niiden sisältö ei muuttunut.

Tutkimuksen luotettavuus

Tieteen luotettavuuskäsitteistä valideetti tarkoittaa oikeiden asioiden tutkimista ja reliabiliteetti tutkimustulosten pysyvyyttä. Perusedellytyksenä tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on riittävä ja tarkka dokumentaatio ja tehtyjen valintojen perustelu. (Kananen 2012, 161-165.) Tässä tutkimuksessa tutkimuksen toteutus ja aineiston analysointi on dokumentoitu huolellisesti ja tehtyjä valintoja on perusteltu. Tutkimuksellisen osuuden tavoitteena oli tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan tarvittaessa vielä päivittää kotouttamisohjelmaa sekä tuottaa tietoa, miten ohjelman juurruttaminen ja elävänä pitäminen parhaiten toteutetaan. Fokusryhmät toteutettiin pienellä henkilömäärällä. Haastatteluista kerätty aineisto vastasi kuitenkin hyvin tutkimusongelmaan ja tuotti tietoa, jolla kotouttamisohjelmaa viedään eteenpäin.

Tutkimustuloksissa voidaan myös nähdä yhteneväisyyttä aiemmin julkaistuihin tutkimuksiin, kuten esimerkiksi Rinne ym. nostavat vuonna 2018 julkaistussa kotoutumissuunnitelma ja työllistymisen- tutkimuksessa esiin maahanmuuttajataustaisten heikkojen verkostojen vaikutuksen työllistymiseen. Myös tässä tutkimuksessa kontaktit työnantajiin nousivat tarpeeksi, joita maahanmuuttajataustaisella itsellään ei ole.

Kehittämistyön tavoitteiden saavuttamisen ja prosessin tarkastelu

Kehittämistyön ensimmäisenä tavoitteena oli löytää ne kotouttamisen elementit, joita Vaasassa tulee vuosien 2019-2022 aikana kehittää. Kehittämistyössä laadittu kotouttamisohjelma koostuu 27 tavoitteesta, jotka nousivat työryhmien, maahanmuuttajaneuvoston ja lautakuntien kehittämistarpeiden pohjalta ja vastaavat kehittämistyön tavoitteeseen. Kehittämistyön ensimmäinen tavoite saavutettiin.

Kehittämistyön toisena tavoitteena oli ohjelman juurruttaminen eläväksi työvälineeksi ja toimijoiden sitouttaminen tavoitteiden toteuttamiseen. Myös kehittämistyön toinen tavoite saavutettiin siltä osin, kuin se tässä vaiheessa on mahdollista saavuttaa. Ohjelman elävänä pitäminen vaatii työskentelyä koko ohjelmakauden ajan.

Työryhmätyöskentely oli toimiva tapa kotouttamisohjelman laatimiseen. Se vastasi hyvin myös tavoitteeseen ohjelman elävänä pitämisestä ja toimijoiden sitouttamisesta tavoitteiden toteuttamiseen. Työparin tuki työryhmien ohjauksessa ja ohjelman rakentamisessa oli merkittävä. Haasteeksi työryhmien kokoonpanot koituivat vastuutahoja määritettäessä, sillä riittävää mandaattia vastuutahojen nimeämiseksi ei välttämättä työryhmistä löytynyt. Myös työryhmään osallistuneiden vastuuta viedä tietoa omaan organisaatioon ei osattu korostaa ja osa tavoitteista tuli joihinkin organisaatioihin yllätyksenä. Kaikki kutsun työryhmätyöskentelyyn saaneet eivät saapuneet paikalle. Tämä vaikutti myös lautakunnan lausunnossa esiin nostettuun kokemukseen osallisuuden puutteesta. Tässä kohtaa tutkija olisi voinut olla yhteydessä kyseiseen tahoon ja selvittää, eikö kutsu tavoittanut oikeaa henkilöä.

Kehittämistyö oli laaja, monitahoinen työ, jonka laatimiseen osallistui iso joukko toimijoita. Ohjelman laatimisen aikataulu oli kiireinen. Aikaa työryhmätyöskentelyille ja ohjelman luonnostelulle oli vain kaksi ja puoli kuukautta. Tutkija teki kehittämistyötä työajalla päätyönsä rinnalla. Kiireisen laatimistyön jälkeen ohjelma viipyi lautakunnissa. Se käännettiin ruotsin kielelle ja lausuntokierroksen lisäysten jälkeen lähti päätösprosessiin maahanmuuttajaneuvoston kautta kaupunginhallitukseen ja kaupunginvaltuustoon.

Toimeenpanovaiheessa haasteeksi nousi ohjelman vaatimat resurssit Vaasan kaupungin tiukassa taloudellisessa tilanteessa. Ohjelmaa laadittaessa keskityttiin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin, ei niiden vaatimiin resursseihin. Kehittämistyötä voidaan tehdä olemassa olevilla resursseilla järjestelemällä tapaa tehdä työtä uudelleen. Tämä vaatii kuitenkin työntekijältä aktiivisuutta ja vahvaa halua, mutta myös mahdollisuutta kehittää sekä ennen kaikkea perustyön turvaamista. Vastuutahoja mietittäessä on tavoitteita ajateltu rakenteiden kautta, mihin rakenteisiin toiminto kuuluu. Welcome Office on vastuutahona seitsemässä tavoitteessa. Sen neuvontapisteellä työskentelee vain yksi palveluneuvoja. Kotouttamisohjelman velvoitteiden suuren määrän vuoksi tulisi lisätä resursointia Welcome Officen neuvontapisteeseen vahvistamiseksi, jotta nämä tavoitteet voidaan toteuttaa.

Vaasan kaupungin kotouttamisohjelmasta tuli tutkijan oman arvion mukaan uudenlainen ja edeltävistä ohjelmista poikkeava. Ohjelmasta tuli tutkijan arvion mukaan konkreettinen, sillä sen työstämiseen osallistui paljon käytännön työtä eri hallinnonaloilla tekeviä ihmisiä. Konkreettisuus parantaa ohjelman juurruttamista ja ohjelman tavoitteiden toteutumista voidaan seurata, kun ne eivät ole liian abstrakteja. Toisaalta ohjelma voi vaikuttaa myös keveältä juuri sen konkreettisuuden ja pilkotujen tavoitteiden vuoksi. Ohjelman elävänä pitäminen ja eteenpäin vieminen vaatii koordinoivaa ja kannustavaa työtä myös jatkossa.

Työryhmien ulkopuolelta nousseiden tavoitteiden työstäminen ohjelmamuotoon oli haastavaa. Erityisesti toimenpiteiden ja vastuutahon nimeäminen tavoitteelle, joka tuli työryhmätyöskentelyn ulkopuolelta, oli vaikeaa ja vaati lisätyötä. Tutkija pohti

työparinsa kanssa työryhmätyöskentelyn ulkopuolelta nousseita tavoitteita ja oikeaa rakennetta mihin, tavoitteet kuuluisivat. Pohdinnan jälkeen vastuutahoihin otettiin yhteyttä ja tavoitteiden, toimenpiteiden, aikataulun ja mittarien muotoilussa käytiin keskustelua mahdollisesti sopivan kohdeorganisaation edustajan kanssa. Muotoiltu tavoite lähetettiin vielä sähköpostitse hyväksyttäväksi. Tätä menettelyä käytettiin kahden tavoitteen työstämisessä.

5.3 Tutkimustulosten tarkastelu

Tutkimustulokset vastasivat tutkimukselle asetettuihin tavoitteisiin tuottaen tietoa, jonka avulla kotouttamisohjelmaa voidaan vielä päivittää sekä tietoa ohjelman juurruttamisen ja elävänä pitämisen toteuttamisen tueksi.

Tutkimustuloksista nousi esiin tärkeitä huomioita ja kehittämisehdotuksia. Monet ohjelmaan nostetut tavoitteet nähtiin tutkimustuloksissa tärkeiksi ja tarpeellisiksi. Lapsen edun huomioiminen näkyy kotouttamisohjelmassa vain yhdessä lauseessa, vaikka se on yksi ohjelman läpileikkaavista tavoitteista. Lapsen edun huomioimiseen tulee ohjelmatyöskentelyssä kiinnittää jatkossa erityistä huomiota. Ohjelmaan voisi myös päivittää toimenpidetasolla lapsen edun huomioimista edistäviä toimia. Tutkimustuloksissa esiin nousutta käyttäjänäkökulman huomioimista kotouttamisohjelman arvioinnissa on jo viety eteenpäin asiakasraadin kehittämistyöryhmään.

Tutkimustuloksissa korostuu johdon vastuu ja johdon mukanaolo tavoitteiden toteuttamisessa. Erityisesti asenneilmapiiriin vaikuttamiseksi tarvitaan kannanottoja kaupungin johtotasolta. Rasismiin tulee olla nollatoleranssi. Lastensuojelun Keskusliiton mukaan rasismiin vastainen työ vaatii systemaattista ja pitkäjänteistä lähestymistapaa, jotta asenteita saadaan pysyvästi muokattua. Ihmisoikeuskasvatus on yksi tärkeimmistä keinoista. (Lastensuojelun Keskusliitto 2020.)

Toimeenpanon edellytykseksi ja laaditun ohjelman kehittämistarpeeksi nousee tutkimustuloksissa kehittämistyöhön kohdennetun työpanoksen sekä kehittämisestä aiheutuvien kustannusten resurssitarpeiden selvittäminen. Tämä on noussut esiin myös kotouttamisohjelman toimeenpanossa työryhmätyöskentelyssä sekä kotouttamisohjelmaa esiteltäessä.

Tutkimustuloksista nousee koko kotouttamisohjelman laadinnan läpi kulkenut teema, kotouttaminen kuuluu kaikille. Kotoutumisen edistämisestä säädetyn lain (L 30.12.2010/1386) mukaan paikallisten viranomaisten tulee kehittää kotouttamista monialaisena yhteistyönä. Tutkimustulosten mukaan Vaasassa tehdään jo nyt paljon asioita hyvin.

5.4 Johtopäätökset

Vaasaan on laadittu kotouttamisohjelma vuosille 2019-2022. Työryhmätyöskentely oli toimiva ja osallistava tapa kotouttamisohjelman laatimiseen. Jatkossa ohjelma-työskentelyssä tulee kiinnittää enemmän huomiota sen vaatimiin resurssitarpeisiin ja mahdollisesti laatia kehittämistoimille suuntaa antava budjetti. Kotouttamisohjelman laadinta on tiivistänyt yhteistyötä yli sektorirajojen. Yhteistyön jatkaminen on tärkeää kotouttamisohjelman tavoitteiden toteuttamisen kannalta sekä erityisesti yhteiskunnan kaksisuuntaisen kotoutumisen, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisen vuoksi. Mikäli kotouttamisohjelman tavoitteet saadaan toteutettua, on ohjelmalla päästy vaikuttamaan rakenteisiin ja tehty paljon kehittämistyötä kotoutumisen edistämiseksi.

5.5 Jatkotutkimusaiheita

Kotouttamisjärjestelmän tulee hankkia tietoa monipuolisesti ja systemaattisesti sekä olla jatkuvasti oppiva organisaatio (Saukkonen 2018, 12).

Tärkeänä jatkotutkimusaiheena on Kotouttamisohjelman vuosille 2019-2022 toimenpiteiden toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointi. Myös käyttäjänäkökulman tutkiminen olemassa olevista palveluista antaisi jatkossa tärkeää tietoa palveluiden kehittämistarpeista.

Eri toimintamallien kehittämisessä opinnäytetyöluonteinen kehittäminen olisi ratkaisu, joka vastaisi myös resurssihaasteisiin. Perhekoulumallissa Vaasan mallin rakentaminen olisi kiinnostava tutkimuskohde. Terveystietomallin kehittäminen on jo käynnistetty, mutta tutkia voisi mallin käyttöönotosta kertyneitä kokemuksia ja onko terveystiedolla pystytty vaikuttamaan esimerkiksi nukutushammashoidon tarpeen vähenemiseen, joka on ollut maahanmuuttajilla suurta. Edelleen voisi tutkia

Kaikukortin käyttöönoton vaikutuksia kotoutumiseen. Myöskin voisi tutkia onko maahanmuuttajataustaisten osallistuminen kulttuuritarjontaan lisääntynyt kaikukortin käyttöönoton myötä. Kotoutumisen kokemusasiantuntijatoiminnan käynnistyminen ja koulutettujen asiantuntijoiden käyttö kehittämistyössä on myös tutkimusaiheena kiinnostava.

LÄHTEET

Ager, A & Strang A. 2004. Indicators of Integration: final report. Queen Margaret University College, Edinburgh. Viitattu 20.5.2018. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110218141321/http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs04/dpr28.pdf>

Ala-Kauhaluoma, M. Pitkänen, S. Ohtonen, J. Ramadan, F. Hautamäki, L. Vuorento, M. & Rinne, H. 2018. Monimenetelmäinen tutkimus kotouttamistoimenpiteiden toimivuudesta. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2018. Viitattu 30.12.2019. https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2018.pdf

Antikainen, J. Laakso, S. Lönnqvist, H. Pyykkönen, S. & Soininvaara, I. 2017-Asuntopolitiikan kehittämiskohteita. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2017. Helsinki. Viitattu 30.12.2019. https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2017.pdf

Castaneda, A. Larja, L. Nieminen, T. Jokela, S. Suvisaari, J. Rask, S. Koponen, P. & Koskinen, S. 2015. Ulkomaalaistaustaisten psyykinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Tampere. Suomen Yliopistopaino Oy. Juvenes Print.

Castaneda, A. Rask, S. Koponen, P. Mölsä, M. Koskinen, S. 2012. Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa. Tampere. Suomen Yliopistopaino Oy. Juvenes Print.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Jyväskylä. Suomen Yliopistopaino Oy. Juvenes Print.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Jyväskylä. Suomen Yliopistopaino Oy. Juvenes Print.

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki. Sanoma Pro OY.

Kotouttamisen osaamiskeskus 2016. Elävän kotouttamisohjelman perusteet. Viitattu 10.5.2018. http://kotouttaminen.fi/artikkeli/-/asset_publisher/elavan-kotouttamisohjelman-perusteet-kuinka-paasta-tuloksiin-

Kotoutumislain verkkokäsikirja 2019. Viitattu 16.9.2019. <https://kotouttaminen.fi/kotoutumislain-kasikirja>

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede Vol 11.no 1/1999.

L30.12.2010/1386. Laki kotoutumisen edistämisestä. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 10.5.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386#L3P32>

L30.4.2004/301. Ulkomaalaislaki. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 15.9.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>

Lastensuojelun Keskusliitto 2020. Lastensuojelun Keskusliiton lausunto ulkoasiainministeriölle koskien YK:n rotusyrjintäsopimuksen (CERD) täytäntöönpanon seurantaa. Viitattu 5.1.2020. <https://www.lskl.fi/kannanotot-ja-lausunnot/rasisminja-syrjinnan-ehkaisy-lahtee-kasvatuksesta/>

Löytynoja J. 2017. Vaasan muuttoliike 2000-2016. Viitattu 4.8.2018. https://www.vaasa.fi/sites/default/files/muuttoliike_2000-2016.pdf

Marttinen, R. Vaasan väestö vuonna 2018. Viitattu 15.9.2019. <https://www.vaasa.fi/uploads/2019/07/7ff3dc29-vaesto-2000-2018.pdf>

Oikeusministeriö 2018. Hyvät väestösuhteet. Viitattu 24.10.2018. <https://oikeusministerio.fi/hyvat-vaestosuhteet>

Rinne, H. Pitkänen, S. Vuorento, M. & Ala-Kauhaluoma, M. 2018. Kotoutumissuunnitelma ja työllistyminen. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 2/2018. Helsinki.

Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka, A. 2006. Ryhmähaastattelu. KvaliMOTV. Viitattu 26.11.2019. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_4.html

Saukkonen, P. 2018. Kotoutuminen tapahtuu kaupungeissa. OECD:n raportti tarjoaa hyviä neuvoja kotouttamiseen paikallistasolla. Viitattu 6.1.2020. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/18_08_27_Tyopapereita_5_Saukkonen.pdf

Saukkonen, P. 2016. Maahanmuuttajien kotoutuminen Helsingissä. Työllisyys, tulot ja asuminen. Helsingin kaupungin tietokeskus. Viitattu 30.12.2019. https://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/16_12_01_Tutkimuskatsauksia_12_Saukkonen.pdf

TEM 2016 a. Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016-2019 ja valtioneuvoston periaatepäätös Valtion kotouttamisohjelmasta. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 45/2016. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki.

TEM 2016 b. Kotouttamisen kumppanuusohjelma. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 4/2016. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki.

TENK 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 24.5.2018. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tilastokeskus 2020. Turvapaikanhakijat ja pakolaiskiintiö. Viitattu 6.1.2020. https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#Väestö_syntyperän,syntymämaan_ja_kielen_mukaan

Vaasan kaupunki 2018. Maahanmuuttajaneuvosto. Viitattu 20.5.2018.
<https://www.vaasa.fi/node/11501/>

Virtanen, P. 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki. Edita Prima Oy.

LIITE 1**KUTSU TYÖRYHMÄÄN / TIEDOTE OPINNÄYTETYÖSTÄ****Vaasa 23.8.2018****Vaasan kotouttamisohjelman 2019-2022 laatiminen****Kehittämistyön tarkoitus**

Teitä kutsutaan osallistumaan työryhmään, jonka tarkoituksena on osallistua Vaasan uuden kotouttamisohjelman laatimiseen. Kotouttamisohjelma laaditaan osana kehittämistyöstä vastaavan tutkijan opinnäytetyötä Vaasan ammattikorkeakoulun ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa sosiaalialan johtamisen ja kehittämisen koulutusohjelmassa. Opinnäytetyön tekijän tehtävänä on alustaa ja dokumentoida työryhmien työskentelyä. Työryhmässä, johon Teidät kutsutaan, laaditaan Vaasan kotouttamisohjelma vuosille 2019-2022. Valmis ohjelma arvioidaan erikseen eri yhteydessä sen valmistumisen jälkeen.

Kotouttamisohjelman painopistealueet on valinnut maahanmuuttajaneuvosto, joka on kokouksessaan 16.8.2018 valtuuttanut kutsumaan koolle työryhmät, joista yhteen Teitä nyt kutsutaan.. Työryhmien tehtävänä on tuottaa tietoa maahanmuuttajaneuvostolle siitä, mitä Vaasassa tulee seuraavan ohjelmakauden aikana kehittää kotoutumisen tukemisen ja edistämisen saralla, jotta kotouttamisohjelma vuosille 2019-2022 voidaan laatia. Työryhmiin kutsutaan asiantuntijoita, joita kotouttamisohjelma koskee tai sivuaa ja joilla on tietoa kehittämistarpeista.

Työryhmien kulku

Työryhmiä on yhteensä kahdeksan. Jokainen työryhmä käy kokoontumisissa keskustelua fokuoituen omaan teemaansa. Työryhmät kokoontuvat kolme kertaa seuraavasti:

1. tapaaminen syyskuussa 2018: Kukin työryhmä tuottaa 1-3 kehittämiskohdetta, jotka viedään käsiteltäväksi maahanmuuttajaneuvoston pientyöryhmään
2. tapaaminen ennen 11.10.2018: Kukin työryhmä tekee ehdotuksen asetettujen tavoitteiden aikatauluksi, keinoiksi tavoitteisiin pääsemiseksi sekä mittareiksi, joilla tavoitteiden saavuttamista voi mitata.
3. tapaaminen tammi-helmikuussa 2019: Valmis kotouttamisohjelma jalkautetaan työryhmiin ja keskustellaan yhdessä mahdollisista jatkotoimenpiteistä

Työryhmien kokoontumisettoteutetaan ryhmämuotoisena keskusteluna ja kullekin tapaamiselle varataan aikaa 1½ tuntia. Työryhmiin osallistumisesta ei makseta Teille erillistä palkkiota.

Luottamuksellisuus, tietojen käsittely ja säilyttäminen

Työryhmien työskentely dokumentoidaan ja raportoidaan opinnäytetyöhön. Työryhmien tuotokset valokuvataan. Kehittämistyön valmistumisen jälkeen työryhmien työskentelyssään tuottamat dokumentit ja valokuvat hävitetään asianmukaisesti.

Työryhmissä kerättyä aineistoa käsitellään siten, ettei ketään yksittäistä työryhmän jäsentä pystytä tunnistamaan. Työryhmiin osallistuneiden henkilöiden nimet julkaistaan kotouttamisohjelman liitteenä.

Vapaaehtoisuus

Osallistuminen tähän työryhmään on täysin vapaaehtoista. Teidän toivotaan olevan kuitenkin halukas osallistumaan, koska edustatte vahvaa asiantuntemusta toimialallanne. Teillä on työryhmätyöskentelyn kautta mahdollisuus vaikuttaa kotouttamisohjelman laatimiseen.

Kehittämistyöstä tiedottaminen

Valmis kotouttamisohjelma julkaistaan kaupungin internetsivustolla www.vaasa.fi sekä kotouttamisen osaamiskeskuksen internetsivustolla osoitteessa www.kotouttaminen.fi. Kehittämistyö ja sen myöhemmän arviointitutkimuksen

tulokset raportoidaan opinnäytetyössä, joka julkaistaan Ammattikorkeakoulujen julkaisuarkistossa Theseuksessa osoitteessa www.theseus.fi. Halutessanne saatte tutkimusraportin sähköpostitse. Julkaisuarkistoon ei liitetä työryhmiin osallistuneiden henkilöiden nimiä.

Kehittämistyöstä vastaavan tutkijan yhteystiedot

Hanna Kakko, 0400-877217, hanna.kakko@vaasa.fi

Sosionomi, YAMK-opiskelija (Ylempi ammattikorkeakoulututkinto)

Opinnäytetyön ohjaaja:

Hanna-Leena Melender, 040-4826097, hanna-leena.melender@vamk.fi

Yliopettaja, Vaasan ammattikorkeakoulu

LIITE 2

TUTKITTAVAN TIEDOTE / KUTSU TUTKIMUKSEEN

Vaasa 23.8.2018

Vaasan kotouttamisohjelman 2019-2022 arviointi

Tutkimuksen tarkoitus

Teitä pyydetään osallistumaan tutkimukseen, jonka tarkoituksena on arvioida Vaasan uutta kotouttamisohjelmaa. Tutkimus on osa tutkimuksesta vastaavan tutkijan opinnäytetyöstä, joka tehdään Vaasan ammattikorkeakoulun sosiaali-alan johtamisen ja kehittämisen koulutusohjelmassa. Kehittämistyössä laaditaan Vaasan kotouttamisohjelma vuosille 2019-2022 sekä arvioidaan valmista ohjelmaa sen valmistumisen jälkeen.

Kotouttamisohjelmaa arvioidaan fokusryhmähaastatteluiden avulla. Arviointiin kutsutaan henkilöitä, joita kotouttamisohjelma koskee tai sivuaa ja joilla on tietoa kotouttamisohjelmasta.

Tutkimuksen kulku

Fokusryhmähaastattelut toteutetaan kahdelle kohderyhmälle. Toinen fokusryhmä koostuu eri kieli- ja kulttuuritaustaisista henkilöistä ja toinen fokusryhmä viranomaisista. Fokusryhmät arvioivat kehittämistutkimuksessa laaditun kotouttamisohjelman sisältöä keskustellen seuraavista aiheista: Ovatko kotouttamisohjelman tavoitteet tarkoituksenmukaisia? Mitä kotouttamisohjelman toimeenpano edellyttää? Miten toimijat saadaan sitoutettua kotouttamisohjelman tavoitteiden toteuttamiseen?

Haastattelu toteutetaan ryhmämuotoisena keskusteluna ja sille varataan aikaa yksi ja puoli tuntia. Haastattelu nauhoitetaan.

Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta Teille palkkiota. Haastattelussa on kahvitarjoilu.

Luottamuksellisuus, tietojen käsittely ja säilyttäminen

Kaikkia fokusryhmähaastattelussa kerättyä aineistoa käsitellään siten, ettei yksittäisiä vastauksianne pystytä tunnistamaan tutkimustuloksista. Tutkimuksen valmistumisen jälkeen tutkimusaineisto, nauhoitteet ja litteroinnit haastatteluista, hävitetään asianmukaisesti.

Vapaaehtoisuus

Osallistuminen tähän tutkimukseen on täysin vapaaehtoista.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimustulokset raportoidaan opinnäytetyössä, joka julkaistaan Ammattikorkeakoulujen julkaisuarkistossa Theseuksessa osoitteessa www.theseus.fi. Halutessanne saatte tutkimusraportin sähköpostitse.

Tutkimuksesta vastaavan tutkijan yhteystiedot

Hanna Kakko, 0400-877217, hanna.kakko@vaasa.fi

Sosionomi, YAMK-opiskelija (Ylempi ammattikorkeakoulututkinto)

Opinnäytetyön ohjaaja:

Yliopettaja Hanna-Leena Melender, +358 207 663 610, hanna-leena.melender@vamk.fi